

1:824

1934 Kolmeteistkümnes aastakäik Nr. 1

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Julius Mägiste
Peatoimetaja

Elmar Elisto
Toimetuse sekretär

Joh. V. Veski

4275

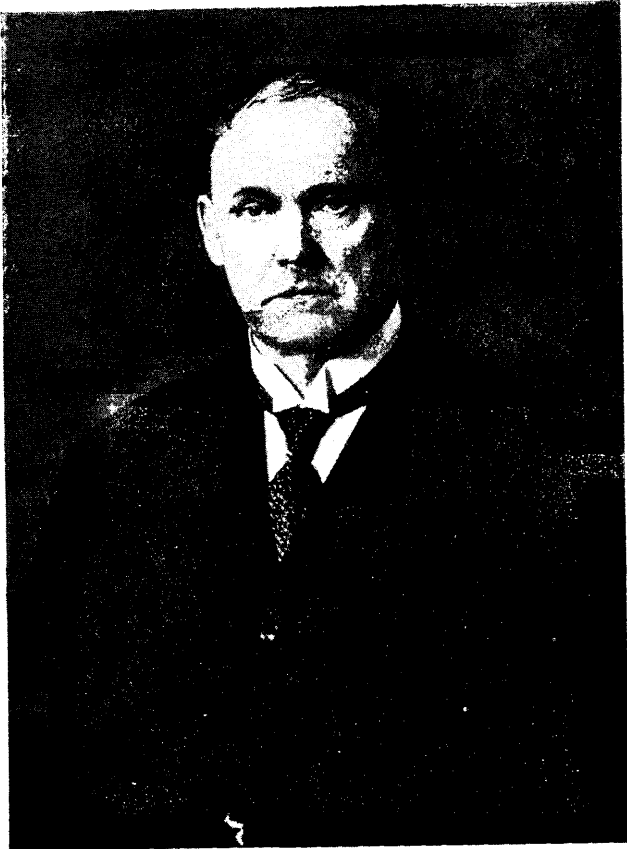
Tartu 1934

Akadeemilise Emakeele Seltsi kirjastus

824
275

Sisukord.

	Lk
1. J. Mägiste, Prof. E. N. Setälä 70-aastane	1
2. J. Mägiste, Haplooloogilis-dissimilatoorsest sisekaost lmsm. keelis, I	4
3. J. Ainelo, Praktilisi küsimusi osastavalise (-i-) mitmuse moodus- tamisel	10
4. Raamatute ülevaade:	
E. Nurm, A. Vaigla, Eesti grammatika I	14
5. Tegevuse aruanded:	
E. Elisto, Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi 14. tege- vusaastast 1933	22
A. Kask, Murdetoimkonna 1933. a. aruanne	24
E. Elisto, „Eesti Keele“ 1933. a. aruanne	26
J. Ainelo, Nimede-eestistamise toimkonna 1933. a. tegevus- aruanne	26
6. Akad. Emakeele Seltsi koosolekuteateid:	
E. E., Koosolek 1. okt. 1933. (Transkr. muutm. küsimusi) . .	27
. Koosolek 22. okt. 1933. (i-mitmuse mood. küsimusi) .	29
. Erakorraline peakoosolek 12. nov. 1933. (Auliikme vali- mine. Tegijanimi ja teonimi)	30
7. Toimetusele ja AES-le saadetud kirjandust 1933	32

E. N. Schell

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Tartu, Veski 9—5, tel. 6-55.

Talitus:

Akad. Kooperat., Ülikooli 15, tel. 63.

Prof. E. N. Setälä 70-aastane

27. II 1934.

Tundub, nagu oleks sellest üpris vähe aega tagasi, mil pühitseti prof. E. N. Setälä 60-ndat sünnipäeva. Ka meie Eesti filoloogilisis ringkonnis kujunes see sündmuseks. Avaldati üksikasjalikke, tunnustavaid ülevaateid prof. Setälä kui soome-ugri keeleteaduse suurmehe elutööst, eriti meie ajakirja veergudel¹; Tartu Ülikool ms. valis juubilaril tookord audoktoriks. Kiirest ajavoolust kaasakantuil on raske uskuda, et meile eesti filoloogidelegi üha nooruslikuna ja murdumatult töövõimelisena tuntud E. N. Setälä juba võib veeta oma 70-ndat sünnipäeva.

Emil Nestor Setälä, Lääne-Soomest Kokemäelt, tüsedast põllumeheperekonnast tõusnud kuulsa teadlase varasem elukäik ja tema kui uurija teened kuni 60-ndasse eluaastasasse jõudmiseni on tuntud „Eesti Keele“ lugejaile. See on meie moodsa sm.-ugri võrdleva keeleteaduse tähtsamaid rajajaid oma morfoloogiliste ja häälikulooliste uurimustega möödunud sajandi 80-ndail ja 90-ndail aastail, soome-ugri ja hiljemini koguni uurali (s. o. soomeugri-samojeedi) keelte uurimises viljastavaks osutunud astmevaheldusteooria looja, suundirajav uurija läänemere-sm. laenudeuurimise (eriti germ., aga ka iraani laenude) ning sm.-ugri sugulusküsimuste (soome-ugri ja samojeedi k. sugulus, sm.-ugri ja indoeuroopa keelte sugulusvahekorrad) alal, silmapaistev uudisaineste-koguja (soome murdeist juba keskkooliõpilasena, liivi, vepsa, vadja ja eesti k. alalt), soome (ja kaudselt ees-

¹ Vt. Eesti Keel 1923 (ilm. a. 1924), lk. 129—133, J. M[ark]; vrd. ka Eesti Kirjandus 1924, lk. 56—62, J. Jõgever.

tigi) õigekeelsusteooria alusepanija ja soome kirjakeele mõjukas korraldaja oma keeleõpetustega läbi aastakümnete (a-st 1880 kuni tänaseni), sm. rahvaluuleküsimumste teenekas käsitleja, soome vana kirjakeele mälestusmärkide väljaandmise algataja, soome-ugrilaste eelajaloo tunnustustleidnud sünteesi tegija (viimati koguteoses „Suomen suku I“, lk. 120—189, ilmunud ka eestikeelses tõlkes päälkirjaga „Soome sugu rahvaste eelajalugu“ a. 1932) ja kõigepäält Helsingi ülikooli soome keele ja kirjanduse professorina (a-st 1893) emakeeleõpetajate ja uute teadlastepõlvede kasvataja ning keeleteadusliku töö juhtiv organiseerija. Hoidume selle taga seisvate suursaavutiste kordavast loendamisest. Katsugem ainult iseloomustada juubilari viimaseaegsetki tegevust, millest ilmneb 60-ndaid aastaid käinule omast haruldast vitaalsust, töövõimet ja nooruslikku vaimuteravust.

Soome iseseisvuse jooksul seisis prof. Setälä eemal tegelikust ülikooli õppetööst, rakendudes riigiteenistusse rahvasaadikuna parlamendis, välis- ja haridusministrina (1926, 1925) ning välissaadikuna (Kopenhaagenis ja Budapestis, 1927—30). Kuid see ei võõrutanud teda kui sündinud teadlast teadusest, vaid ta püsis kogu aeg soome keeleteaduse pääorganisaatori kohal; vastuoksa see mõjuvõimas positsioon võimaldas temal olla tähtsaks kaasaitajaks Soome rahvuslike uurimisaluste kindlustamisel. Nii on tema kaasmõjul ja esialgsel juhtimisel loodud laiade töövõimalustega sihtasutis Sanakirjasäätiö soome keele sõnavara kogumiseks, edasi soome-ugri uurimuste instituut „Suomen Suku“ (Järvenpääs, prof. S. kodus), on laiendatud Soome-Ugri Seltsi (mille esimeheks S. on olnud 1909. aastast tänini) uurimis- ja publitseerimisvõimalusi jne. Eriti kahes viimases organisatsioonis on S. juhikäsi palju korda saatnud. Kuidas soome-ugri uurimiste tähtsaimas keskuses S.-U. Seltsis Setälä pole piirdunud oma näilise teadusest tagasitõmbumise ajal ainult tegeliku, vaid ka ideelise juhtimisega, sellest annab tõestust tema võrdlemisi värske teos *Problèmes et tâches* (1932, vt. ka JSFOu. XLIII), mis sisaldab tema kui S.-U. Seltsi esimehe poolt a. 1914—1926 Seltsi aastakoosolekuil peetud ettekanded. Soome-ugri etümoloogilise jt. sõnaraamatute küsimus, soome-ugri ja indoeuroopa keelte kokkupuudete probleemid, rahvusvahelise abikeele probleem, soome-ugri uurimistöö organiseerimisküsimused jm. kõige mitmekesisemad küsimused on vullanud, nagu säält näeme, prof. Setälä meeli. Me leiame säält mitmel korral käsitledavat ka eesti rahvakeele sugemete kogumise hädavajalikkust. Loova tead-

lasena on S. viimaseil aastail eriti esinenud põhjaliku etümoloogina, kelle sõnaseletused nagu vareminigi on kaasakiskuvad oma lennuka fantaasiaga ja avavad rikkalikke kultuuriloolisi või laenuteoreetilisi perspektiive. Meenutatagu seli alalt ainult näit. kõige viimaseid: „*Turilas, Tursas ja Turri*“ Vir. 1932, lk. 343—357, „*Kehto*“ Suomi V jao 16. osa, lk. 286—289, „*Ehto und ihta*“ JSFOu. LXVII, lk. 472—503, „Der älteste Germanenname im Finnischen — ein baltisches Wort“ (Gotlandi saare nimetuse *Ojamaa* ~ *Ojumaa*, sm. *Vuojola* jne. etümoloogia) *Annales Acad. Scient. Fennicae*, B, XXVII, lk. 396—408 jt. Prof. Setälä juhatusel teotseva instituudi „Suomen Suku“ tööpiirkonnas, millesse kuuluvad soome (ja sugukeelte) etümoloogilise sõnaraamatu valmistustööd, on Setäläl a. 1929 valminud soome rahvuslike teaduste kõige põhjalikum, stiilseim ja väliseltki kõige luksuslikum monograafia „*Sammon arvoitus*“ (ilm. a. 1932)². Sellele on järgnemas rida samasuunalisi rahvaluulelis-keelelisi uurimusi. Millise tõsidusega tehakse nende ettevalmistustöid, võime järeldada sellest põhjalikust ainekist järelkogumisest, mida S. teostab Sanakirjasäätiö trükitud küsitluslehe „*Sanastaja*“ vahetlatusel soome rahvaluule-sõnavara alal. Rahvaluule ja keeleteaduse vahemil on S. liikunud juba sageli oma varasemaski toodangus, kuid just oma viimaseaegse teadusliku loominguga ja tegevusega (ms. elav osavõtt Kalevalaseltsi tegevusest, kus ta on olnud kogu aeg esimeheks, ja väljajandeist) on ta tugevasti graviteerumas rahvaluule poole (meenutatagu näiteks tema sellealalist uurimust „*Virokannas*“, 1928). Riiklikust tööst tagasitõmbununa ja isegi ülikooliõpetaja - kohustusist pensionile minekuga (1929. a. kevadsemestril) lõplikult vabanenud, on prof. Setälä viimaseil aastail kõik oma võimed saanud rakendada loovale teaduslikule tööle, mille tulemused osalt juba ilmunuina asjahuvilisi rõõmustavad. Küll pole S., nagu öeldud, ka kõige raskema välise kohustuste kandami all lakanud teaduslikult töötamast (mainitagu eriti tema aktiivset osavõttu monumentaalse koguteose „*Suomen suku*“ seni ilmunud osade I—II [1926—28] toimetamisest), kuid praegustes vabamais oludes võime tema auväärse vanus-eani püsinud vaimuvärskuselt loota suuri rikastusi Soome teadusele. Jälgigem ainult — isegi kui ka me noorematega alati ei saa selles olla kõigega päri —, millise noorusliku hooga ta veel astub kas või poleemikatulle oma teaduslike veenete eest!

² Vt. EK 1933, lk. 22—24.

Tal on veel palju öelda meile kõigile, vanemaile ja nooremaile uurijaile, oma töökaaslasile, õpilasile ja õpilasteõpilasile mitmendast põlvest. Seepärast me kõik soovime talle ühel meel pekki ja töörikkaid jätkuvaid elupäevi.

Oma noorpõlves sõlmitud töösidemeid Eestiga ja eesti noore teadusega on prof. Setälä viimaseil aastail kõvendanud reisidega Eestisse 1931. a. kevadel ja 1932. a. suvel (Tartu Ülikooli juubeli puhul). Nüüd on omalt poolt eesti keelehuviliste ringid Akadeemilises Emakeele Seltsis sõandanud suurt juubilari kutsuda endi ligemasse seltskonda, valides prof. Setälä tema praeguse sünnitähapäeva puhul kui suure uurija ning õpetaja Akad. Emakeele Seltsi auliikmeks. „Eesti Keelel“ kui nende austajate häälekandjal on seepärast eriline rõõm nüüdsel tähispäeval tervitada ja õnnitella prof. emeritust, Turu Soome ülikooli kantslerit Emil Nestor Setälät.

J. Mägiste.

Haploloogilis-dissimilatoorsest sisekaost lmsm. keelis.

Üldtuntud ja küllalt selgitatud nähtus on osas läänemeresm. keelis (liivi, eesti, osalt edela-sm. murre, vepsa k.) teatavail tingimusil esinev sõnasiseste vokaalide kadu, nn. sisekadu. Kõige tavalisemaks eelduseks sisekaole on (algself) kolmesilbistes ja pikemais sõnades 1. silbi pikkus ja teise, rõhutu silbi lahtisus (näit. e. *andma* < *antama-*, *saanud* < *sättanut*, edela-sm. Rauma ümbruse murde *ritlevä ja tapleva* < *ritelevät... tappelevat*, veps. *kutsta* < |**kutsudak* jne.), lisaks veel paiguti vähem-olulisi lisatingimusi (edela-soomes). Selle sisekao ligema seletuse aktsentueerimisest lähtudes on andnud A. Penttilä¹. Liivis ja lõuna-veps. murdes on sisekadu laiemauletusene: liivis (kui välja arvata 2. silbi *a*, millel üldse nii lv. sise- kui ka lõppkaos on eriline asend) leiame seda ka 1. silbi lühikese olles ja isegi algkinnises järgsilbis, lõuna-vepsas aga veel järgneva *h* ees (*kodhe* < **kotihen*, *otethe* < **oittetihen*)

¹ Teoses „Suomen ja sen lähimpien sukukielten painutusoppia“, eriti lk. 61—63, 99—102.

eelneva silbi lühikesegi olles ja kaasrõhuliseski silbis. Selle üldsõnaliselt iseloomustatud, hästituntud sisekao nähtusil me seekord pikemalt ei peatu. Meid huvitab siinkohal see sporaadne sisekadu, mida leidub sisekaotuis lmsm. keelis (valdav osa soomest, karj.-aunuse, vadjä k.), ja sisekaoliste lmsm. keelte erandtingimuslikud sisekaojuhud.

I.

Võtkem esmalt karj.-aunuse näiliselt juhuslikud sisekaonähtused, millede pilt on ilmekam, ühtlasem ja seetõttu võimaldab hõlpsamat seletuse leidmist. Karj.-aun. sisekao kohta kasutame H. Ojansuu², R. E. Nirvi³ ja Eino Leskinen⁴ publitseeritud materjale. Esitame neil autoreil leiduva ainekiku kahes rühmas: 1) *i* kao juhtumid, mis võiksid seletuda selle hääliku vähese sonoorsusega, eriti helitute konsonantide naabruses, ja 2) mingi vokaali kao juhud puhkudel, kui see vokaal esineb kahes (või enamas) kõrvutises silbis.

1) Ebasonoorse *i* kadu: *neidzed* (~ *neidized*) 'neidot' Oj., *lutkan* (~ *lutikka*) Oj., *enzmäi*, *ezmäi* 'ensin' < *ensimäin*, *ezmäine* 'ensimmäinen' Oj., *robhu*, *-an* 'rovio' (~ *roviuo*) Oj., *advo* (~ *adivo*, *adivois* 'vieraiassa, sukulaisten luona') Oj., *advoih* 'sukulaisiin' Nr., *läkk advoih* 'lähde vieraisille, kylään' Lesk., *goriñšas* 'kammarissa' Oj., *lauñšsa* ~ *lauñšsu* < **lavitsa* Oj., *lauñšša* 'penkki' Nr., *lauñššu* id. Lesk., *palñšša* ~ *palñššu* ~ *poalñššu* = vn. *nomma* Oj., *palñššu* 'hyilly' Lesk., *pealñšš* < *pealñšši* 'päällitse, ylitse' Oj., *liestä-* < ? *lievistä-* 'liestää, lievittää (lankaa, nuoraa)' Oj., *liestüö* 'aueta kierteistä, punoksesta' Nr., *kaupñšše-* < *kavitse-* 'kaapia, ajaa (partaa)' Oj., *kudmo* < ? **kutimo*, *kutijimo* 'laiska, vetelys (ihminen, hevonen)' ~ *kudmu* Oj., *meh'läne* 'pelloilla ja mets. elävä

² Teoses „Karjala-aunuksen äännehistoria“, lk. 126—131, edaspidi lühendatud Oj.

³ Suistamon keskusmurteen vokalismi (Suomi V j. 13. osa), lk. 68—69, lühendatud Nr.

⁴ Tulemajärven murteen vokalismi (Suomi V j. 15. osa) lk. 94—95, lühendatud Lesk.

mehiläinen... Oj., *mehlän(e)* 'mehiläinen' Nr., *kuhlas* 'kuhilas' Oj. ja Nr., *kühláz* < *kuhjlilas* Lesk., *palmut* (-*palin*) 'soljen kieli' Nr.

Tunduvalt rohkearvulisem on 2) rühm sisekaojuhte, milledele on omane kaduva vokaali korduvus naabersilpides: *pellvaš*, *pellvas*, *pellvahine* 'pellava' Oj., *pellvas* 'pellava; niskajänne' Nr., *pellväspiivo* 'kourallinen pellavia' Lesk.; *huõndes*: *huõndeksel* 'aamulla' < **huõmendes* või *huõmnes* < *huõmenes* Oj., *huõndes* 'aamu' < **huõmendes* < **hõmentes* Nr., *huõndèz* 'aamu' Lesk.; aun. *pihlu* gen. *pihlan* 'pihlaja', *pihlaine* 'pihlajainen' Oj. (< **pihlja* < *pihlaja*); *äbreh* (-*äbäreh*) 'sikiö, kakara, lapsi' Oj.; *važme* (-*važame*-) nom. *važain* 'vasen' Oj.; *harva* 'harava' (-aun. *harav[u]*), *harvoija* (-*haravoija*) 'haravoida' Oj.; *tervõd(ze)h* -*tervõh* 'nopeasti, pian' (-*tervõäh*; sellest tuletis *tervõus* 'nopeus') Oj., *tervõh* 'nopeasti' Nr., *tervõh* id. < *tervõäh* Lesk.; *veña* 'Venäjä', *veñalaine* 'venäläinen' Oj., *veñaks* 'venäjäksi', *veñänširppi* 'venäjäsirppi' Nr., *veña*, *veñalane* < ? *venäjä*, *venäjäläinen* Lesk. (Oj. *veñkko* [-*venakko*] ei kuulu vist küll sisekao alla, vaid on konsonantse sufixi-liitumise juhtumeid); *pidhuš* (~*piduhuš*) 'pituus' Oj., *pidvus* 'pituus' (< **pituvus*) Nr.; *sügzi* (< *sügüzü* < *süküsü*) Oj.; *sühmine* (~*sühümine* 'syyhelmä') Oj.; *huõmneš* 'huõmenes, aamu' Oj. (vrd. ülemaal); *kegleh* 'kekäle' Oj. (? < *kekeleh*, Mg.); *madlembi* — komparatiiv sõnast *madala*, Oj.; *palavoitetah* < *palavoitetah* 'kuumennetaan' Oj.; *varjan* (-*varajan*) 'pelkään', *varjoittsi* 'varovainen' Oj.; *vaškirčča* 'vaskikäärme' (-*vaškirittša* < **vaški-kirittša* 'vaskikirjainen') Oj.; *azemittši* 'asemesta, sijaan' Oj. (vrd. tüve *azeme*-, Mg.); *kantes* (~*kannates*) 'hapan kerma' Oj.; *salmo* 'nurkka' (~*salbamo*) Nr., *šalmo* 'salvain, nurkka' Oj. — viimane peab rahvaluulest leitud kujus *šalamo* 2. silbi *a*-d švaa-vokaaliks; *virmut* < *virim-* (-*virimüt*) 'laite, joka pitää ansaa avoinna' Nr.; *hürläine* 'vuokralainen' Nr. (peetud sm. laenuks, < *hürü*-); *paimniz* 'paimenessa' (vrd. singulari tüve *paimene*-, Mg.); *ahva* (~*ahava*) 'ahava' Nr. — Ojansuu peab siin 2. silbi *a*-d jällegi švaaks, kuid vist küll asjata, nagu Nirvi väidab; *sulhani*, *sulhaine* (-*šulahane*, *žulahane*) Oj. — viimane peab

siingi 2. silbi *a*-d švaaks, milles on põhjust kahelda⁵; *ele*-tuletusliikude frekventatiivverbid *ma-*, *mä*-vormid⁶ nagu *hejttelmättä* 'lakkaamatta', *nüttelmäh* 'niitelemään', *varauttelmatta* 'pelkäämättä' jt., Nr. (<*-elemä-*, *-elema-*). Seega on esitatud mainitud kolmel autoril leiduv kogu karj.-aunuse sisekao-ainestik, paari kaheldavat juhtumit arvestamata (? *niäfröä* < *niävera* 'näveri', *nejžžikko* < *nejdižikko* Ojansuul). Esitusest on meelega välja jäetud ka ilmsed „kulunud“ kiirtempokujud nagu aun. *dongoi*, *iongoi*, *iongoi* 'jo nyt' < *io nügöi* Oj., *dōngöi* ~ *doṅgoi* Lesk., aun. *neṅga* 'näin' < *näet muga* Oj., Nr., Lesk., aun. *neṅgoine* 'tällainen, sellainen' Oj., aun. *sannen*, *santah* < *sanonen*, *sanotah* Oj., *santäh* 'sanotaan' Lesk., karj. Tveri *h'änēmäh* 'hänen oma, hänen', *miämäh* 'meidän oma' Oj. Viimased oma juhuslikkuse tõttu ei paku erilist huvi. Esimeses rühmas 1) vaadeldud *i*-kao juhtumid on niisamuti läbipaistvad ja üldiselt *i* ebasonoorsusega seletatud. Seevastu väärib spetsiaalset tähelepanu 2. rühmas esinev sisekadu, mille seletamisel on arvamused lahku läinud.

Osa 2. rühmas esinevaid sisekaojuhtumeid seletab Ojansuu⁷ vepsast saadud laenudeks karj.-aunuses (tüüp *pe.vvaš*, *huṅdes* — kus 1. silp on positsioonilt või vokaalaineselt pikk, teine lahtine), teise osa (nimelt nende juhtude, kus 1. silp on lühike, nagu *harva*, *terväh*) seletuseks püstitab ta häälikseaduse⁸: „Otaksuttavasti on alueittain vallinnut sellainen äännelaki, että lyhyet vokaalit ovat sanan toisesta tavusta kadonneet sellaisissa vähintään nelitavuisissa sanoissa (pääpainon lisäksi on ollut sivupaino), joiden ensimmäinen tavu on ollut lyhyt“. Vepsa laenude oletamine ei ärata usaldust, sest kõnealus sisekadu leidub ka Soome karj.-aun. murdeis, kuhu vepsa laenud vaevalt võiksid ulatuda. Olgu sisekaosõnadel 1. silp pikk või lühike, neile (meie

⁵ Vt. selle etümoloogia kohta Mägiste' „*oi*“, *ei*-deminutiivid“, lk. 108—9.

⁶ Vrd. ka Tveri karj. *oste.ämah*, *kävel'mäh* (E. Leskinen, Karjalan kielen näytteitä I, lk. 100, 102). Sama juhtumi sisekadu on märgata veel näit. sm. Agricola keeles ja isegi eesti vanas kirjakeeles.

⁷ M. t., lk. 127.

⁸ Ibid., lk. 129.

2. rühmas) on kõigile ühine teatav silmatorkav joon — sisekaole alistuva vokaali korduv esinemine naabersilbiski. See ei ole saanud asja ligemal vaatlemisel jääda silma puutumata, ja seda ongi märganud Nirvi⁹: „Mainituissa sisäheittoesimerkeissä on suuri osa sellaisia sanoja, joiden kahdessa painottomassa, perättäisessä tavussa alkujaan on ollut sama vokaali. Ehkä tämän saman vokaalin perättäisesti lausumisen hankaluus on aiheuttanut jommasakummassa tavussa kadon (vrt. tähän tavuheittoa, esim. sanassa *roviq* > **rovivo* > *roivo*).“ Kuid juba aasta hiljem (a. 1933) Leskinen oma töös¹⁰ ei nimeta seda Nirvi oletust, nähtavasti sellega mitte ühinedes, vaid asub seisukohale: „Ojansuun mukaan nämä sisäheittoiset muodot ovat lainoja vepsästä, leviämisestään päättäen. Koska kuitenkin Tulemajärven murteen, samoinkuin yleensä aunuksen, painottoman avoimen tavun vokaali on kestoltaan erittäin lyhyt (alilyhyt) ja koska juuri sellainen vokaali on heittynyt, voi pitää varmana, että ainakin ns. pikapuhemuotojen sisäheitto on Aunuksenkarjalan murteiden oma ilmiö.“

Ülemal 2. rühmas esitatud, kõnesolnud kolme karjala-aunust käsitleva autori ainestiku piirides tühjendavad (kokku 26 sisekaojuhtu) materjalid, mis juba peaksid lubama järeldusi teha karjala-aunuse sisekao kohta, kinnitavad Nirvi väidet. Sama vokaali korduvus kahes naabersilbis on ilmselt olnud tõukeks, et rõhutum neist on kadunud, ja see nähtus on ligidane dissimilatoorsele silbikaole, haploloogiale, kuigi kadunud on ainult kordussilbi vokaalne osa, konsonantosa püsima jäädes. Seejuures pole vokaali kao eeltingimuseks, et — nagu N. otsustab Suistamo vähese materjali põhjal — korduva vokaaliga silbid mõlemad peaksid olema rõhutud (nagu juhtudes *huõndes* < **huõmendes*, *pidhuš* ~ *pidvus* < *piduhu-*, *piduvu-*, *pevoas*, *pevvaš* < *pellavas* jne.), vaid üks neist võib ilmselt olla ka päärõhuline (vrd. juhtumeid *äbreh* < *äbäreh*, *sühmine* < *sühminen*; *salmo*, *šalmo* < *salbamo*, *virnut* < *virim-* jt.). Kaduda on saanud loomulikult ainult rõhutu (2. või kaugema) silbi

⁹ M. t., lk. 68—9.

¹⁰ M. t., lk. 95.

vokaal, päärõhulise silbi korduvusvokaal on alati püsinud. Rõhutu järgsilbi korduvusvokaali kaoks on järgneva silbi kaasrõhul ilmsesti soodustav mõju, nagu üksikud püsi ja kao vaheldusjuhtumid tõestavad (*madala - madlembi* < *ma-dale: mbi, teräv[ü]*, *terävä - teräväh* < *terävä: h[än]*), kuid praeguse ainestiku põhjal seda rõhuolude mõju ligemalt jälgida pole võimalik. Nii siis Ojansuu viide kaasrõhule on omal kohal, kuigi paljalt rõhuoludega kõnealune sisekadu vist küll ei seletu, vaid siin on tegu haploloogiale lähedase kaotava dissimilatsiooni nähtusega, mida rõhuolud omalt poolt ainult on soodustanud. Nagu haploloogia- ja dissimilatsiooninähtused ikka, on käsiteldav sisekaotüüpki jäänud sporaadseks, pole omandanud häälikseadusliku järjekindluse ilmet.

Lõpuks tähendatagu, et mõningatel etümoloogilistel kaalutlustel ka 1. rühmas esitatud *i*-kao juhtumeist üksikud võiksid ehk siirduda 2. rühmas esinevate haploloogilis-dissimilatoorsete kaojuhtude liiki. Need võiksid olla: *kudmo* < ?**kutjumo* (vrd. sm. *kutju, kutjus* sõimusn. L ö n n r o t'il), *kuhtas - kühláz* < ?**kuhjalas, roblu* < ?**ropjol-* (vrd. sm. *rovio + la-, lo-*sufiks), aun. *roviolo* < *roviolo, mehlän(e)* < ?**mehjäläinen* (vrd. sm. *mehiäinen*), *peältš* < *-*litsik*. Põhimõtteliselt huvitavam, aga sisuliselt kahtlasem võimalus on, et siia kuuluksid ka veel järgmised *i*-kao juhtumid: *nejdzed* < *nejtise-, enzmäi, ezmäi* < *e(n)simäin, advoih* < *atvvoi-* (viimast sõna tarvitatakse tavaliselt pluuralis). Kas nimelt vahest ka diftongi järelkomponent *i* pole võinud naabersilbi *i* kadu põhjustada äsjanähtud dissimilatsioonipõhimõtteil? Kuna meil siin on tegu ebasonoorse *i* muidugi võimaliku kaoga, siis jääb see oletus kahtlustesse rippuma. Ent kui arvestame, et ka mõnel teisel korral on ilmne naabersilpides esineva vokaali ja samasuguse diftongikomponendi sõltuvus (vastupidise, diftongi järelkomponenti puutunud kao tulemuseks peaksin näit. juhtumeid sm. murd. *leviskä* < *leiviskä*, e. *manitse-* < *mainitse-*, aun. *aynus* > *anus* ja vepsL *lölü - löl* < *lölü*), siis kõnealune oletus ei tohiks olla täiesti alusetu. — Kui viimati käsiteldud küsimärgilised juhtumid võiksid ka kuuluda dissimilatoorse *i*-kao alla, siis oleks

karj.-aun. sisekaos haploloogilis-dissimilatoorsel kaol valdav enamus, ja see kaoprintsiip oleks sääl ülekaalukalt domineeriv.

Viimaks koguni pole päris võimata, et karj.-aun. γ -, δ -kaoline astmehaldustüüp *vejn*, *rejn* (< *vejen?*, *rejen?* < **veden*, **reyen*) murdeti võiks kuuluda kõnealuse sisekao alla. Kuid sellest erivõimalusest vahest teisel pikemalt.

(Järgneb)

J. Mägiste.

Praktilisi küsimusi osastavalise (-i-) mitmuse moodustamisel.

Lähtudes praktilise elu ning keeletarvitaja seisukohast pean nentima, et keelereeglil on suur tähtsus. Mitmesugused keelendid ei ole ju ainult teadusmeeste uurimisesemeiks, vaid palju enam lihtrahva (ka lihtsaima inimese) alaliseks tarvitamiseks ja mitte ainult suuliselt, vaid ka kirjas, kus me tihti siin kokku põrkame suurte raskustega. Seepärast ei ole mitte ükskõik, kuidas me vastavad keelevormid rakendame sõltuvaiks neist või teisist keelereegleist, vaid siin tuleb esirinnas väljuda sellest, et keel olgu reeglitanud järgmisil didaktilisil alusel:

a) Tarviline keelereegel olgu võimalikult lihtne, selge, praktiliselt kergesti käideldav ja üldse sobiv, nii et see igapäevasele keeletarvitajale, õpilasele, ametnikule ei teeks suuremaid raskusi tarvitamisel. Ta ei tohi olla mõne keerulise masina või mootori taoline, mis nõuab käimapanekuks asjatundjat, isegi mitte nii keeruline nagu õmblusmasin või jalgratas, vaid lihtne nagu vokk, millega toime tuleb iga keskmine inimene.

b) Keelereegel olgu lühike, tabav, väljendatud lihtsais väheseis sõnus ning kergesti meelde jääv.

c) Reegleid olgu võimalikult vähe, erandid ei ole soovitatavad. Seepärast, kus on võimalik vähendada reegleid, neid lihtsustada või kokku tõmmata, eriti erandeid, seal tuleb seda armuta teha praegusel kokkutõmbamisajajärgul.

Tegelikus elus leiame õige palju keerulisi reegleid, mille meelespidamine nõuab äärmist pingutust isegi haritlaselt, leiame suure arvu erandeid ja isegi erandite erandeid¹.

¹ Üldine reegel on näit.: Lühikesed (liht-) häälikud kirjutatakse ühekordse, pikad ja ülipikad häälikud kahekordse tähega

Mõnda neist on võimalik kaotada või lihtsustada, nagu näeme *i*-mitmuse moodustamise vaatlemisel.

Osastavalise ehk *i*-lise mitmuse kujundamiseks võib tarvitada järgmisi reegleid:

I reegel. Mitm. osastava *id*-lõpulisel sõnus (*madalaid puid*) lõpu *-d* asemele pannakse vastav käändelõpp alates sisseütlevast: *madalai(d) pui(d)* — *madalai+sse pui+sse, tugevaile hobuseile, rikkailt mailt, pudeleist* jne.

Reegel on lihtne, hästi sobiv ning kergesti käideldav kõigis neis sõnarühmis, mille mitm. osastavas on *-id*, erandeid ei ole. Sõnarühmis — *maa, puu* — paralleelselt esinev *sid*-lõpp (*maasid, puusid* ~ *maid, puid*) ei takista *i*-mitmuse kujundamist. Astmevaheldus (*rikas-*, *mõte*-tüüpi sõnus) ei sega. Siin mitm. osast. *id*-lõpu võimalikkus annab ka *i*-mitmuse võimaluse, kuna teatavasti neist sõnarühmist, kus mitm. osastavas esineb ainult *sid*-lõpp (*pügasid, kirjusid, peresid* jne.), üldse ei ole võimalik moodustada *i*-mitmust.

II reegel. Mitmuse osastava *i*-, *e*-, *u*-lõpulisel (nn. lõputa ehk lühemale) vormile liidetakse vastav käändelõpp (alates sisseütlevast): *endisi+sse inimesi+sse, väikesi/le lapsi/le, lahtisist uksist, suuril mehil, vanule majule, pikist latest, mustile lehmile* jne. Seejuures painduvad sõnad asetatakse samma (nõrka) astmesse, milles on vastav ainsuse käändevorm: *vendi* — *vennile* (vennale), *jalgu* — *jalule* (jalale), *hunte* — *hundest* (hundist), *nööpe* — *nööbes* (nööbis), *noori naise* — *noorile naisile* jne.

Selle reegli alla kuuluvad neli järgmist sõnarühma: 1) *i*-lõpulisel astmevahelduseta sõnad, kus *sid*-lõpp üldse puudub: *inimesi/le, endisi/st, väikesile, algusile, haigusis, toimetusiga, toimetisist* jm.; 2) *e*-tüvelised tüüpi *keeli/s, jooni/le, noorilt, uusil, küüsil, uksist, kõrsist, käsist, vesile* jne., kus mitm. osastav esineb tugevas astmes ja kus ka puudub *sid*-lõpp; 3) paindumata sõnad tüüpi *vanu/l, maju/l, kive/st, materjales, gümnaasiumes* jne., kus paralleelselt esineb ka *sid*-lõpp (*sid*-lõpulisest vormist üldse ei saa moodustada *i*-mitmust); 4) painduvad sõnad (väga rikas rühm) tüüpi *tikke* — *tikele, õnnelikke* — *õnnelikest, vallus, lehmile,*

(aapega). — Esimene erand — *p(b), t(d), k(g)* jne. Teine erand: Pikad või ülipikad liithäälikud (diifongid ja konsonantühendid) kirjutatakse ühekordse aapega. Selle erandi erand: ülipikk *s, l, m, n* ja *r*-i järel kirjutatakse kahekordselt: *valss, simss. marssima, morss* jne.

lehile, ladvul, pildest, ristest, leivul, lauust, taadel, seltsel, seinul, sõbrust, marjule jne., kus võib esineda ka *sid-lõpp* (tihti aga ebasoovitav: *lehmased, sõprasad*).

Seda reeglit on kerge lahutada neljaks ülaltoodud sõnarühmade järgi, ent seks puudub vajadus. Siia võib aga kergesti mahutada isegi selliseid sõnatüüpe, kus seni maksvad grammatikad (ka EÖS) ei ole tahtnud lubada *i*-mitmuse, kuigi keeluks ei näi olevat mingit vajadust. Sest mõned meie paremad kirjanikud on tarvitanud kasuga neid vorme ja samuti esinevad nad rahvakeeleski. Sellised vormid on: *lumi* — *lumile*, (laiule) *merile*, tarbekorral ka *tulile, unile* jne. (esineb ka osast. *sid-lõpp*) — *käsile, vesile* eeskujul.

Selle II reegli osa esimest, teist ja kolmandat tüüpi sõnad ei tekita erilisi raskusi *i*-mitmuse moodustamisel. Mitm. osastava *i*-, *e*-, *u*-lõpulisele vormile on kerge liita vastavaid käändelõppe: *inimesi+le, noori/lt, kanust, oksil* jne. Reegel on lihtne, kergesti käideldav.

Keerulisem on *i*-mitmuse moodustamine neljandat tüüpi painduvaist sõnust, nimelt nende vormide asetamine sama astmesse, milles on vastava insuse käänne. Teatavasti tuleb mitmuse osastava tugeva astme asemel võtta nõrk aste, nagu see esineb ainsuse käändeis sisseütlevast alates. Kuid vastavate eeskujude (*vendi* — *vennile* — *vennale, testamente* — *testamendele* — *testamendile* jne.) najal harjutakse sellega ja asi iseendast näib olevat päris lihtne, kuigi astmevahelduses kergesti ekitakse².

Kuid seda reeglit häirib erand — ortograafiline reegel, mille järgi *j* järel ei tohi kirjutada *i*-d. Sel puhul „peetagu meeles, et *e-tüvedes j* on kadunud *i* eelt: (*jäljis* >) *jälis* (vrd. ainsuses: *jäljes*), ning et mujal *j* järel ei esine kunagi *i*-d, vaid alati *e*: *härjelt*“ [E. Muuk, Lüh. eesti keeleõpetus, II tr. (Tartus, 1928), lk. 57 ja 91]. Kus *j* kaduda ei saa või *j* järel *e* esineda ei või, seal on võimatu ka lühem mitm. osastav ning *i*-mitmus (*purjesid, särgedele* jne.) — muidugi kirjakeeles, kuigi rahvakeeles need vormid esinevad. Sellesama reegli alusel moodustatakse veel ka sellised (inertud) ülivõrde (superlatiivi) vormid nagu *kurim* ja *soim* (peaks olema *kurjim, soojim*, nagu seda soovitas omal ajal

² Eriti armastatakse tuua tugeva astme vorme nõrga astme asemele, näit.: *Varemail aegil* („Postimees“ nr. 43 s. a.) — peaks olema: *Varemail ajal* (*aegu* — *ajul* — *ajal*). Selliseid vorme esineb mitmel pool.

prof. Lauri Kettunen oma „Arvustavais märkustes keeleuendusnõuete puhul“ (lk. 51).

See *ji* keelu reegel aga ei ole praegu enam elujõuline ega vajaline, segab üldist keele kooskõla ning tuleb seepärast kaotada. Seega kaoks üks raske erand *i*-mitmuse moodustamisel, II reegel jääb lihtsamaks. Üldise reegli alusel avaneks siis võimalus mitm. osastava lühema (*i*-lõpulise) tüve järgi moodustada *i*-mitm. vorme ka neist sõnarühmist, kus see seni pole olnud võimalik. Sel oleks suur stiili- ja didaktiline väärtus.

i-mitmus tuleks moodustada järgmisist sõnarühmist: 1) *puri* — *purji* — *purjile* jne.³; 2) *veli* — *velji* (*veljesid* ses iiusas lõunamurde sõnas kuidagi ei sobi) — *veljile* jne.; 3) *jälg* (*jälje* :*jälge*) — *jälgi* — *jäljile* (muidugi esineb ka paralleelvorm *jälile*); *külg* — *küljile*, *telg* — *teljile* (paralleelvormid: *küllile*, *telile* on vähem sobivad) jne.; 4) *järg*, *kärg*, *särg* — *järgi*, *kärgi*, *särgi* — *järjile*, *kärjile*, *särjile* jne. (paralleelvorm — *järile*, *kärile*, *särile* ei ole sobiv); 5) samatüübiliselt *a*-tüvedes (*härgi*, *märgi*, *pärgi*, *selgi*, *nälgi*) võiks ju püsida esialgu *e* (*härjele*, *märjele*, *pärjele*, *seljele* jne.), kuigi seegi sõnarühm tüürib üldise reegli poole, sest pole sugugi võõras öelda: *härjile*, *märjile*, *pärjile* jne. Igatahes superlatiiv ei või olla *märim*, vaid *märjim*. Seesama võib kehtida ka sõnarühma *kuri*, *turi*, *tühi*, *ohi*, *kuhi* kohta (ei tundu võõras — *kurji*, *turjile*, *tühji* pudeleid, *ohji*⁴, *kuhjile* jne.), kus superlatiiv (I-silbivält.) *kurim*, *tühim* kaugeltki ei väljenda seda, mis energilisem teise-silbivälteline) *kurjim*, *tühjim*. Aga need superlatiivid (*märjim*, *kurjim*, *tühjim*, *kuojim*) loomulikult kujundatakse mitm. osastava tüvest : *märgi*, *kurji*, *tühji*, *sooji*.

See oleks nüüd teadlik keelekorraldamine, nagu seda oli *i*-superlatiivi või mõnede muude uuenduste toomine keelde enam kui 10 aasta eest. Selgesti mäletame aega, kus olid grammatika reeglid nagu „ei tohi kirjutada (kahte) *jj*, *hh*, *vv*“ (praegugi on sest ajast jäänud „Postimehesse“ individuaalkeele vormid *maiija*, *käsa*, *kirjanikka*). Samuti on mees veel seegi, kus tulid vormid *pudeleid*, *rukkeid*, *meistrid* (ennem oli: neid *pudelid*, *rukkid*, *meistrid*) ja on olnud seepärast ka kõnelusi. Mõni uus vorm võib ju leida vastuseis-

³ *Purji* esineb ka juba kirjakeeles: „tuul... *purji* paisutas“ [Walter Scott, Ivanhoe (A. Hanseni tõlge. Tartu 1926. E. Kirjand. Seltsi kirj.), lk. 216].

⁴ *Ohji* esineb ka kirjakeeles — „Looming“ nr. 10, 1933, lk. 1112.

mist, kuni temaga harjutakse, nagu „*mainitud suhtes*“. Kergesti harjutakse uute vormidega, kui neil on paremusi endiste ees. Kuidas näiteks saaksime läbi praegu ilma *i*-superlatiivita?

Pealegi *ji* ei ole meie foneetikale uus, esineb murdeis ammugi, nagu eespool öeldud, ja seda tarvitame võõrsõnus (*projitseerima*). Kui me juba tarvitame kirjakeeles sääraseid vorme nagu *tsuskama*, *tsipake* (või *tsink*, *tsirkulatsioon*), *jüri*, *jüts* (vrd. *üttelema* < *jüttelema!*) jne., siis ei ole takistusi vormele: *purji*, *soojim* jm.

Eelmainitud vormide — neid *uni*, *lumi* (*käsi*, *vesi*) eeskujul tuleks võtta tarvitusele ka lühem lõuna-eestiline *i*-lõpuline mitmuse osastav sõnarühmist *mägi*, *jõgi* jne.: (neid kõrgeid) *mägi*, (sügavaid) *jõgi*, (madalaid) *lagi*, (jämedaid) *tugi*, (libedaid) *regi*, *vägi*, *tõbi* jne., aga ainult osastavas, mitte muis mitm. käändeis.

Lõpetan prof. Lauri Kettunen'i sõnadega: „Kahju, et lõuna-eesti murre nii vähe on avaldanud mõju eesti kirja-keelele. Karjala murre („Kalevala“ keel) on avaldanud palju suuremat mõju soome kirjakeelele ning see on tulnud soome keelele suureks kasuks.“ Praegusel keelekorraldamisajajärgul tuleb seda võrdluspunkti pidada silmas.

Jaan Ainelo.

Raamatute ülevaade.

Eesti grammatika I. Hääliku- ja vormiõpetus ühenduses õigekeelsusjuhistega ja harjutusülesannetega. Kesk-, kutse- ja täienduskoolidele koostanud Aleksander Vaigla. Ed. Roos'i kirjastus, Tartu 1933. 160 lk. Hind kr. 1.50.

Rõõmustaval viisil on viimaseil aastail ilmunud terve rida õppe- ja käsiraamatuid, mille ülesandeks on edustada emakeele õppimist ning anda juhiseid keelevigade vältimiseks. Möödunud aastal ilmunud teoste puhul võib koguni sedastada teatavat võistlust paralleelsete, sama ainet käsitlevate raamatute vahel (näit. E. Muugi ja J. Ainelo' „väikesed“ õigekeelsus-sõnaraamatud). Ka kõnealune teos näib olevat määratud võistlejaks E. Muugi juba V trükini jõudnud „Lühikesele eesti keeleõpetusele I“, sest kuigi saatesõnas väidetakse, et „esitatakse „Eesti grammatika“ I on mõeldud kursuseraamatuks gümnaasiumidele, kutse- ja täienduskoolidele, abiraamatuks kursustele, rahvakoolidele (? E. N.) ning iseõppijaile“, võib raamat oma sisu ulatuse järgi olla määratud kursuseraamatuks ainult gümnaasiumi I klassile, nagu Muugigi keeleõpetuse I jagu. Seepärast tekib tahtmatult küsimus, kas pakub raamat võrreldes E. Muugi omaga niipalju paremusi (või vähemalt uudist), et tema ilmumine praeguse kirjastuskriisi ajal oleks õigustatud. Lähem tutvumine teosega sunnib sellele küsimusele vastama eitavalt.

Mis puutub kõigepealt uutesse aladesse, siis leiame neid Vaigla'i vähe, neistki on enamik kas vähe olulised või hoopis liigesd püsi-asjad. Praktilise keeleõppimise (ning -õpetamise) seisukohalt kõige vajalisemaks ning kasulikumaks uudiseks osutub rida hoiatusi murdevigade eest (mis puuduvad E. Muugil peaaegu täiesti), nii käänamise alalt: mitte *linnukeisi*, *kangelaisi* (lk. 80), *kiüsed* (lk. 81), illat. *teiste* (lk. 87), mitm. gen. *pojade*, *jalade* (lk. 90) — kui ka pööramise alalt: mitte *laskuvad* (lk. 149), *saab õpitud* (lk. 154), *sa loeks*, *nad laulaks* (lk. 149). On hoiatatud meie haritlaste keeles nii sageda *sp-* ja *st-*ühendite saksapärase hääldamise eest (lk. 13). Poleks ülearune olnud juhtida tähelepanu ka *eu*-diftongi saksapärasele hääldamisele võõrsõnus. Kahjuks on autor murdevigade tähistamisei arvestanud peamiselt lõuna-eessti murdeala (kus murdevigade arv eriti rohke), kuid mõnel puhul oleks siiski tulnud hoiatada ka puhtpõhja-eesstiliste murdevigade eest (näit. iness. *kappis*, *lautas* jt.).

Tulusad on samuti mõned semasioloogilist laadi märkused, nagu *oma* — *enese* — *enda* (lk. 113), *üksteise* — *teineteise* (lk. 114), *see* — *too*, *sarnane* — *säärane* (lk. 115), *millal* — *mil* (lk. 116), *ja* — *ning*, *ehk* — *või* (lk. 157). * Seda liiki märkusi oleks tulnud rohkemgi anda. Loeme näit. lk. 71: „Sõna *kodu* omab päale harilikkude sisekohakäänete: *kodusse*, *kodus*, *kodust* rööpvorme: *koju*, *kodu*, *kodunt* ehk *kottu*.“ Seejuures jääb aga selgitamata, et neil rööpvormidel on siiski tähenduslik vahe. Ei saa näit. öelda: *Leitud laps paigutati rinnalaste koju* või: *Läksin koolist kodusse*.

Tegelikust õppetööst on nähtavasti välja kasvanud tarvidus toonitada vahet *da*-infinitiivi ja tegijanime vahel pöördõnõus nagu: *käia* — *käija*, *viia* — *viija*, *müüa* — *müüja* (lk. 148), samuti umbisikulise tegumõe kindla kõneviisi oleviku ja tingiva kõneviisi oleviku vahel: *ostetakse* — *ostetaks*, *kirjutatakse* — *kirjutataks* (lk. 152). Ortograafia õppimist edustab ka *ai-* ja *ae-*diftongiliste sõnade esitamine (lk. 23—24); eksituse tõttu on aga *ae*-liste sõnade hulka sattunud ka: *poeg*, *koer*, *päev*. Poleks tarbetu olnud esitada ka *õe*-diftongilised sõnad: *õel*, *nõel*, *sõel*, rõhutades, et muis sõnus (peale konsonantolluse kadumise tõttu tekkinud hilisdiftongi-juhtumite) kirjutatakse alati *õõ*.

Teatavat huvi võiks õpilasele pakkuda tähtede tüüpide võrdlus kolme mõnerealise tekstnäite kõrvutamise teel (lk. 11).

Vastuvõetavana tundub ka viie viimase käände järjekorra muutmine: *saav*, *kaasäütl.*, *ilmaütl.*, *olev*, *rajav* (pro Muugi: *olev*, *saav*, *rajav*, *ilmaütl.*, *kaasäütl.*).

Praktiliselt vähem tähtsust omab aga konsonantide liigitust selgitav tabel (lk. 15), millele lisandatud märkuses on muuseas *r-i* nimetatud ekslikult „poolvokaalse iselõõmuga konsonandiks (spirandiks)“. Häälikute liigituse käsitlus eeldab häälikute kujundamise ja kõneleandite tundmist. Millegipärast on aga see küsimus jäänud hoopis puudutamata, kuna Muuk peatub selle juures häälikuõpetuse juurde asudes.

Ülearusena tundub süngoobi ja apokoobi vaatlus deskriptiivses kooligrammatikas (§ 47—49). Vaevast suudab keskkooli esimese klassi õpilane, kes keeleajalugu ega sugukeeli ei tunne, sise- ja lõppkõõ nähtustesse süveneda. Ka ei pea keskkooli õppekava keeleajalõõ

* E. Muuk on neist puudutanud ainult *ja* — *ning* ja *ehk* — *või* küsimust (vt. „Lüh. e. keeleõp. II“², § 155, märk. 2).

küsimuste selgitamist tarvilikuks. (E. Muugi grammatika viimased trükid on välja jätnud kõik varem esinenud keeleajaloolised märkused, muude seas ka I ja II trükis käsitletud lõppkao ja sisekao.) Autor ise pole hilisema ainekogu (näit. käändelõppude) käsitlusel kordagi meelde tuletanud sise- ja lõppkadu; nii on see küsimus jäänud nagu „õhku rippuma“, mis on kõige veenvamaks tema tarbetuse tõenduseks. Muide ei mahu lõppude *-a* ja *-is* ärajäämine kreeka ja ladina võõrsõnades (*kolleeg, ooper, angiin, süsteem, baas, kriis, süntaks* jt.) hästi lõppkao mõiste alla (lk. 48). — Samuti on üleaarne „sihtiva ehk latiiivi käände jäde-esinduse“ mainimine *koju*-vormi puhul (lk. 71).

Kahtlase väärtusega lisandiks tuleb pidada ka lk-l 21 esitatud väldete matemaatilist arvutust, nagu oleks teine väldte esimese ja kolmanda väldte matemaatiline keskmine. („Ütleme, et esimene väldte kui algühik on 1, kolmas väldte olgu 3, siis teine väldte on $(1+3):2=2$, st. teine väldte on kaks korda pikem esimesest väldtest.“) Eksperimentaal-foneetiliste mõõtmiste tulemused ei räägi aga säärase matemaatilise täpsuse kasuks.

Seega oleksid loendatud kõik Vaigla' grammatika sisulised uudised. Nagu nägime, olid neist tegeliku tähtsusega ainult mõned ortograafilised ja ortoloogilised märkused keelevigade vältimiseks, ja needki ei osutunud küllalt purgivaiks.

Jääks veel tähistada paar juhtumit, kus mõnd grammatilist küsimust on käsitletud Muugi grammatikast põhjalikumalt; need on: rõhk, palatalisatsioon, suur ja väike algustäht ja võõr- ja laensõnade ortograafia. Kuna rõhu ja palatalisatsiooni küsimused ei oma ei õigekirjutuse ega õigekeelsuse seisukohalt erilist tähtsust, on seevastu üksikasjalisem võõr- ja laensõnade ja võõrnimede käsitlus, eriti aga suure ja väikese algustähe ja võõrtähtede kirjutamise reeglid teravtavad. Kahjuks aga sisaldavad just need juhised kõige rohkem vigu ning eksimusi. Nii kuulub § 6 („Võõrtäht eesti nüüdiskirjas“) kõige ebakriitilisemate hulka. Autor ei näi kuidagi suutvat vahet teha võõr- ja laensõna mõiste vahel, sellest on tingitudki kogu küsimuse käsitluse ähmasus, ebamäärasus ja vigasus. Nii peab A. Vaigla paljusid ilmseid võõrsõnu kas „vanadeks laensõnadeks“: *komplekt* (lk. 12), „vanemaiks laenudeks“: *seniit, silinder* (lk. 13) või „kodunenud laenudeks“: *kvantiteet, pluskvamperfekt* (lk. 12).

Väldete kohta: „vanades laensõnades asendab *c-d k, s* või *ts*“, „kodunenud laenudes asendab *qu-d kv*“ ja „kodunenud laenudes asendab *x-i ks*“ (kõik lk. 12) ütleksime, et 1) *c-d, q-d* ja *x-i* ei kirjutata mitte ainult „kodunenud laenudes“, vaid üheski laensõnas ei esine üldse võõrhäälikuid ega võõrtähti; 2) *c-d, q-d* ja *x-i* ei leidu isegi võõrsõnades, seegi asendab *c-d* alati *ts* või *k* (vastavalt sõna hääldamisele), *q-d* alati *k, x-i* alati *ks*, sest võõrsõnu kirjutatakse ju eesti ortograafia reeglite kohaselt hääldamise alusel. *C, q* ja *x* kohta oleks tulnud märkida sedasama, mida autor on õieti väitnud *y* kohta (lk. 13): nad esinevad ainult võõrais pärisnimedes (muidugi ka puht-võõrkeelseis väljendeis ja tsitaatides, nagu: *cum laude, status quo, caveant consules, ex officio, par excellence* jt.). Üldse oleks didaktilis-metoodiliselt seisukohalt vajaline olnud ilmekamalt rõhutada vahet laensõnade, võõrsõnade ja võõrnimede vahel — umbes järgmiselt: laensõnu hääldatakse ja kirjutatakse eestipäraselt; võõrsõnu hääldatakse võõrapäraselt, kirjutatakse aga eesti ortograafia reeglite kohaselt (hääldamise järgi); võõrnimesid hääldatakse

ning kirjutatakse võõrapäraselt (nii nagu selles keeles, kus pärisnimi esineb).

Võõrtähtede loetelust (§ 6) puudub *w*, mida aga ka eesti omaks täheks ei peeta (vt. § 5). — Ekslikult peetakse *z*-d helituks häälikuks, ja seda korduvad (lk. 16 ja 18). Mitte küllalt täpne pole ka väide: „võõrhäälikud *f*, *š* ei esine 1. vältes“ (lk. 23); see on õige ainult sõnaeesmistele *f* ja *š* kohta, kuna sõnaalgulised *f* ja *š* on ikka 1 vältes. — Tarbetuks tuleb pidada saksa *sch* hääldamise erilist mainimist (lk. 13): „Saksa *š*-hääliku märkimiseks tarvitame (pärisnimede puhul) vastavat tähtühendit *sch*; näit. *Schmidt*, *Schwarz*“ (lk. 13) — kuna näit. inglise *sh* või prantsuse *ch* hääldamist, mis õpilastele võõram, pole seletatud.

Ebatäpne on reegel: „Vanemais laensõnades on päärõhk esimesel silbil“ (lk. 53): päärõhk on esimesel silbil kõigis laensõnades. Tuleb kahelda ka samal leheküljel järgneva „ortograafilise märkuse“ paikapidavuses: „Päärõhu esimesele silbile kandumisega pikeneb laenuliste sõnade esimese silbi vokaal ning märgitakse vastavalt kaheli: *aadress*, *kaanon*...“ Et see juhis pole kaugeltki üldmäärav, seda tõendavad juba eelneva reegli puhul antud näited: *apteek*, *eksam*, *kanal*, *magnet*, *notar*, *organ*, *tapet* jt.; kuigi neis sõnus on päärõhk kandunud esimesele silbile, on selle silbi vokaal siiski lühike.

Vähemtuntud võõrsõnu on katsutud ka seletada, kuid siin pole oldud järjekindel; nii on asjatult seletatud õpilasele tuntud sõnu, nagu *seniit*, *zooloogia* (lk. 13) jt., jäetud aga seletamata võõramad sõnad, nagu *depešš* (lk. 23), *seej* (lk. 31), *suveräänne*, *kurioossed* (lk. 32), *bronh*, *revanš*, *retušš* (lk. 33), *reiss-siin* (lk. 34), *paulinism* (lk. 60) jt. nende sarnased. Millegipärast on veel kahe sõna puhul — *palatalisatsioon* ja *dentaalid* (lk. 49) — seletatud isegi nende ladinakeelset tüve, teiste sõnade (näit. *nasaalid*, *klusiilid*) puhul pole seda tehtud.

Komistusi esineb ka pärisnimede ortograafias: *messeeni sõda*, *puunia sõda*, *põhjasõda* (pro: *Messeeni*, *Puunia*, *Põhjasõda*, lk. 60); võõrsõnas *adventistid* (pro: *adventistid*, lk. 60) on ilmseti tegemist trükiveaga. — Võõramate pärisnimede puhul on sulgudes juurde lisatud ka nende hääldamine; valesti on märgitud nime *Rosny* hääldamine (lk. 14): *rozni* (pro: *ronii*).

Nagu võõrsõnade, nii ka pärisnimede seletamises on talitatud täiesti juhuslikult: on seletatud igale algkooli-lõpetanule tuntud nimed, nagu *Cicero*, *Caesar* (lk. 12), jäetud aga seletamata nimed, nagu *Wells* (lk. 12), *Pyramos* (lk. 13) jt., mida õpilane vaevalt tunneb.

Muist ebajärjekindlusist olgu mainitud veel järgmine: ÕS-us lubatud paralleelkujudest on sageli esitatud ainult üks, arvestades E. Kirj. Seltsi Keeletoimkonna otsuseid ja kirjakeele traditsioone. Näit. on antud *keema*, *keeda*, *keedakse* (lk. 140), seega hüljatud vormid: *kiita*, *kiitakse*. Ometi esineb *käskima* kõrval ka üldkeelele võõras *käskma* (lk. 144), pöörsõnast *purema* esinevad ainult vormid *purra*, *purnud* jne. (lk. 140), kuna üldkeelele tuntumad kujud *pureda*, *purenud*, *puretakse* on hoopis kõrvale jäetud. Vigasteks tuleb aga tunnistada rööpvormidena antud keelendeid *armaste*, *valvaste*, *õnniste*, *sünniste*, *hoolaste* jts. (lk. 75): nii ÕS-u kui ka Muugi grammatika ja Väikese ÕS-u seisukohalt on õiged ainult tugevaastmelised vormid: *armsate*, *valvsate*, *õndsate*, *sündsate*, *hoolsate*.

Üksikuist komistusist ning väärtusist esitan veel järgmised (teksti järjekorras): Lühend *st.* (lk. 7, 21, 25 ja mujal) ei võrdu mitte *see tähendab*, vaid võiks tähendada: *stiil, stabiilne, storno* või midagi muud (*see tähendab = s. t.¹*). — Ekslikult on tarvitatud peenendustähisena apostroofi (lk. 8, 50, 51) pro ' . Palatalisatsiooni käsitluse puhul olgu veel märgitud, et *aadress ja protokollima* pole ainukesed palataliseeritud „rahvusvahelised kultuursõnad“, nagu väidetakse § 52 märkuses, neid on teisigi (näit. *kompres's*). — Silp on alati kinnine mitte ainult *p, t, k* ees (lk. 36), vaid ka *f ja š* ees; tähis-tavad ju need tähed ühekordselt kirjutatutena hääliku II vältet (näit. *pa-sa, bro-šiiür, la-fett, ži-ra-fi*). — Reegel „Võõrliitsõnu silbitatakse nagu eestipäraseid ning kodunenud liitsõnu“ (lk. 36) on vastuolus paar rida ülalpool antud silbitamisnäidetega: *pers-pek-tiiv, ins-pek-tor, kont-sert, konk-reet-ne, konf-likk*. Muugi vastav juhiss (vt. E. Muuk, „Lüh. e. keeleõp. I“², § 16) on parem ning vastuvõetavam. — Tarbetult piirab sõnade poolitamise võimalusi reegel, mille järgi ei saa uuele reale üle kanda ühetähelist silpi sõna keskel (lk. 37). Pole põhjust hüljata sõnade poolitamist nagu *lau-ani, lõu-ata* jts. — Sõna *tükke* sisehäälikud on *ükk*, mitte *ükke* (lk. 37). — *Muus* (lk. 48) asemel leiame ÖS-us ja Väik. ÖS-us: *muus*. — *Siis* pole sidesõna (lk. 56), vaid määrsõna. — Sõna *hospidal* on ains. omastavas pea-rõhulisest silbist arvates neljasilbiline, mitte kolmesilbiline (lk. 77). — *Suur* pole mitte Peeter Suure perekonnanimi (lk. 103). — Lisaksin küsimärgi ülivõrde-kujudele *sõbrim* (lk. 108) ja *vabum* (lk. 108 ja 109), kahekordse küsimärgi aga „erandlikele ülivõrdeile“ *laulude-laul, raamatute-raamat, elude-elu* (lk. 110); pole ju viimased omadus-sõnadki, vaid nimisõnad. — Lauseis: *Minu soovid on kõik täitunud, tema hõllandused ei täitu üial; mu suurim soov täitus* (lk. 116) — tuleks *täitunud, täitu, täitus* asendada sõnadega: *täidunud, täidu, täi-dus (täituma = täis saama; täiduma = täide minema)*. — Kuigi varem on märgitud, et eesti keeles tuleviku vorme ei ole, on ometi hiljem pööramisnäidises (§ 125) järjekindlalt oleviku vormide peal-kirjaks pandud: „Olevik (preesens) ja tulevik (futuurum).“ — Lk. 143 loeme: „Nagu õppima, pöördub rida laen- ja võõrsõnu...“ Kuid tüüpsõna *õppima* raamatus ei esinegi; vist mõtles autor eelnevat tüüpsõna *kukkuma*.

Taunitavad on ka eksimused juba 1925. a. saadik üldmaksva grammatilise terminoloogia vastu, nagu: *umbkaudsed* ehk indefiniitsed asesõnad (lk. 111) pro: *umbmäärased* asesõnad; *kirjamärk* (lk. 34: „Kolm kuni neli sama *kirjamärgi* kõrvu“) pro: *täht²; ühtivus* ehk kongruents (lk. 67) pro: *ühildus* (seevastu lk. 74: „nimetav *ühtib* omastavaga“, s. t. nimetav on omastava sarnane; vrd. ka lk. 100: „omastavalise ja osastavalise mitmuse *ühtivust* eesti keeles järje-kindlasti ei taotleta“ — sõna *ühtivus* juba kolmandas tähenduses).

Mõningaid vigu tuleb kahtlemata panna mitte küllalt hoülsa kor-rektuuri arvele; näit. lk. 32: *Lihthäälikute* vältete kirjaviis (pro: *Liithäälikute*); lk. 45: *känd, kündima* (pro: *käänd, küündima*); lk. 93: *talusid* (pro: *talasid*); lk. 128 (kõige eksitavam): Pöördelisi ehk *infiniitseid* muuteid (pro: *finitiiseid*) jt.

Otse jalustrabavana tundub aga § 14 juhiss: „Helitute häälikute märkide: *b, p; d, t; g, k; h; s; (f; š; z)* kõrval sõna sees on eesti kee-

¹ Vt. „Eesti Keel“ 1932, lk. 83.

² Sageli kutsutakse kirjamärkideks hoopis kirja-vahemärke.

les *p*; *t*; *k*; heliliste häälikute märkide kõrval aga *b*; *d*; *g* (?!). Kas siis tõesti on vigased (või erandlikud?) sõnad nagu: *kimpu*, *parti*, *kurku*, *palka*, *viltu*, *tütred*, *kartma*, *võtma*, *antakse* jt. (neis esineb ju heliliste häälikute märkide kõrval *p*, *t*, *k*!)? Juba reegli tõenduseks esitatud näidesõnade teistest käänetest oleks võinud autorile ilmneada tema „juhise“ väärtus: *habras* (aga: *haprad*), *sõbrad* (aga: *sõprade*), *odrad* (aga: *otra*), *sammalde* (aga: *sammalt*) jt. Et säärase „keeleuuendusega“ on välja tulnud kõrgema haridusega keeleteadlane, on kahetsemisväärne.

Et raamat ilmus 1933. a. sügisel, siis on selles võidud silmas pidada ka Eesti Kirjanduse Seltsi Keeletoimkonna 1933. a. kevadel tehtud otsuseid (ses suhtes on raamat kõige värskem). Kuigi vahest autor kõiki vastuvõetud otsuseid isiklikult ei poolda, oleks ta pidanud kindlasti neid meie keelekorralduse kõrgeima instantsi seisukohiti respektima, sest kooliraamatus — eriti aga keeleõpikus — ei tohi olla kohta subjektiivsusel. Kahjuks aga eelistab autor mõnd keelendit, mis on EKS-i Keeletoimkonna poolt tunnustatud vähemsoovitavaks, ja nimelt: *piiskopp*, *pankrott*, *kompvekk* (lk. 31 ja 74) pro: *piiskop*, *pankrot*, *kompvek* (viimaseid pole üldse antudki).

Mis puutub edasi teose metoodilisse külge, siis paistab juba raamatu pealiskaudsel lehitsemisel kõigepealt silma neli tabelit: käändmuudete ja pöördmuudete moodustamise kavandid, käändtüüpe tabel ja pöördtüüpe tabel — kus on tarvitud kahevärvilist kirja (musta ja punast), mis on näitlikustamise seisukohalt kahtlemata hüve, võimaldades paremat ülevaadet.

Teiseks, olulisemaks metoodiliseks uudsuseks on käänd- ja pöördkondadest loobumine ja nende asendamine tüüpsõnadega: 30 käändtüüpi ja 15 pöördtüüpi. Kas see aga metoodiliselt parem, on vägagi küsitav. Oleks neid tüüpsõnu vähem, siis võiks veel kuidagi nõustuda, kuid 30 lahusseisva sõna käänete memoreerimine pole naljasi. Veel raskem aga on ära õppida ning kiiresti lahendada küsimus, missuguse tüüpsõna eeskujul antud sõna muutub. Tõsi küll, ka muutkondade äraõppimine nõuab vaeva, sest mõnel neist on alaliike ja erandeid, kuid ometi on siin sõnad korraldatud kindlasse süsteemi, üksikud tüübid on kindlate tunnustega ja omavahel tihedas seoses, mis meelespidamist hõlbustab. Kui on ära õpitud muutkonnad ja nende tunnused, siis ei tee mingi sõna arvamine teatud muutkonda ning selle järgi muutmine enam raskusi, kuna *t ü ü p* sõnade meetodi järgi õppimisel ei taga muutetüüpe pähetuupimine veel üldist muutmisoskust, mis on omaette õpitav kunst. Ka tüüpsõnade valikut ei saa pidada ideaalseks. Nii pole tüüpsõnana küllalt sobiv *suvi*, sest selle sõna ains. sisseütl. lühem kuju (*suve*) on kunstlikult kujundatud, tegelikus keeles vaevalt esinev; mõni teine sõna (näit. *tüvi*) oleks selt seisukohalt kohasem. Ka oleks võimalik olnud mitmed muutetüübid hoopis ära jätta, sest mõne tüüpsõna (näit. *valima*, *muutama*, *kirjutama*) muuted on täiesti sarnased, teised aga (näit. *suvi* ja *pesa*) erinevad nii minimaalselt, et nende koondamine üheks tüübiks oleks täiesti otstarbekohane; pealegi kuuluvad paljud üksteisest mitte vähem erinevad sõnad (näit. *sõber* ja *ahi*, lk. 72) Vaigla' järgi ühte muutetüüpi.

Ainestiku üldine järjestus on traditsioonipärane, Muugiga võrreldes on lahkuminekuid vaid häälikuõpetuses. Nimelt on Muugil käsitletud enne häälikut, siis silpi ja selle järele vältust, nii üksikute häälikute vältust kui ka sõna silbiväldet; Vaigla'l aga on enne

vaadeldud häälikuid ühes nende väldetega ja hiljem silpi ühes silbi-vältega. Muugi järjestus tundub paremana, sest hääliku /ja silbi välte käsitlust on tegeliku õpetamise juures raske lahutada. Kas poleks metoodiliselt parem lähtudagi silbivältest, mis on praktilises keeletarvituses tähtsam (sõnade muutmine oleneb ju suurel määral just silbivältest) ja õpilasele kergemini tajutav: nii mõnelgi puhul määrab õpilane õieti silbivälte, kuid ei tea mitte, missuguses vältes on selle sõna üks või teine sisehäälik. Iseäranis raske on mõnele õpilasele selgeks teha, missugune häälik on kolmandas vältes sõna-des nagu: *toopi, saaki, kõiki, ruutude, rääkima* — kas vokaal või konsonant. Kahjuks on aga arvestatavas grammatikas häälikute vältuse käsitlusele asudes võetud kõigepealt vaatluse alla just sää-rane mitteilmekas sõna kui *uuta*. (On lähtunud lausest *Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki* — millest on välja nopitud u vältuse poolest erinevad sõnad: *uni, uuta, kuube*.)

Mis puutub üldse näidetes, siis on, nähtavasti moodsa metoo-dika nõudeid arvestades, lähtunud tavaliselt tekst-näitest. Seejuures on aga väga raske olnud leida või koostada niisugust teksti, kus käsitlusele tuleva reegli jaoks oleks küllalt ilmekaid näiteid. Nii mõ-nigi kord (näit. § 14) leidub tekst-näites ainult paar-kolm enam-vähem sobivat sõna, mispärast autor on sunnitud kohe lisandama „täiendavaid näiteid“ — juba üksiksõnade näol. Ebaõnnestunuks tuleb pidada asesõna liigitelu selgitavat tekst-näidet (lk. 110), milles esinevast 23 asesõnast on 18 isikulist, kuna ülejäänud 7 liigi kohta on kokku ainult 5 näidet. Mõned näited on kombineeritud väga osa-vasti. Näit. sõna sisehäälikute mõiste selgitamisel (lk. 37) on lähtu-tud lausest *Lõhu vana maja maani maha, seda pole meile vaja*. Kui selle lause sõnades eraldada äärtähed (ehk välised tähed), siis allesjäävad tähed, s. o. sisemised, ongi sisehäälikud. Antud eeskujul on sama meetodi järgi leitud sisehäälikud ka pikemas kaherealises lauses. Kas ei vii see aga eksiteele õpilast, kes hakkab alati sel kombel määrama sõna sisehäälikuid? Raamatus esitatud lauseis andis see meetod õigeid tulemusi vaid sellepärast, et need laused sisaldasid ainult 2-silbilisi vokaaliga lõppevaid sõnu; ühe- ja kolme-ning enamasilbilistes sõnades oleksid aga tulemused täiesti ekslikud.

Mõned lause-näited tunduvad liiga otsituina, kunstlikult kombi-neerituina. Näit. *Tos toosis oli ainult toss* (lk. 30). *Tähendab, et suur osa ett oli lõigatud, kui Lass hüüdis, et las olla, tulge lõunale ja tooge ka lass koju* (lk. 31). *Poisi koerus vaibus Koerus* (lk. 24).

Kuna lauselised näited, nagu juba mainitud, ei suuda purgivalt selgitada kõiki grammatilisi nähtusi, siis langeb pearõhk ikkagi üksiksõnalistele näidetele. Arusaadavalt on siin esitatud eeskätt sää-raseid sõnu, mis nõuavad õigekeelsuse seisukohalt rohkem tähele-panu. Seda võib tunnustavalt niitada iseäranis käänamis- ja pööra-misnäidete kohta, kus on rohkesti antud just niisuguseid sõnu, mille muutmisel tehakse murdevigu. Mõnele sõnale on sulgudes juurde lisatud need muuted, mille õigekeelsuse vastu sagedamini eksitakse. Tabavaid, õigekeelsuse seisukohalt tulusaid näiteid on Vaigla'l pai-guti rohkem kui Muugil. Näit. on tüüpsõna *kukkuma* puhul (lk. 142) toodud näitena peale Muugiga ühiste *sattuma, tekkima, laadima, saa-gima, sulgema* jt. veel *küündima* ja *kuduma* (eriti viimane vajab kind-lasti rõhutamist: mitte *koetud*, vaid *kootud* ~ *kujutud*!). Pöördtüübi *muutuma* näidete seas (lk. 141) oleksin aga tahtnud näha veel sõnu *vaikima (vaikitakse!)*, *kerkima (kerkin)*, *kaotama* (viimane esineb

Muugi grammatikas, kuid seal puudub jälle Vaigla'l leiduv *süttima*). Mõnede näidete valik pole küllalt õnnestunud. Nii on § 16 näiteina toodud ebasoovitavad sõnakujud *bugseerima* ja *bugsiir* (eelistatavamad on *pukseerima* ja *puksiir*). Näidete sekka on tarbetult paigutatud sõnakujusid, mida kirjakeeles harilikult ei tarvitata (näit. *rannem*, lk. 106). Näidetena ei saa õigeks pidada ka ilma erilise tarviduseta antud murdesõnu ja uudissõnu, üldse üldkeeles vähetatud sõnu; näit. *räiss*, *toisse* (lk. 32), *türss* (lk. 33), *karss* (lk. 44), *höllandus* (lk. 116), *keeleli* (lk. 155) jt.

Mitte ainult näidete seas, vaid üldse aine käsitusel on tarvitatud liiga palju võõramaid või koguni uudissõnu, mida üldsus ei tunne ja mis on sageli alles ettepanekuastmel; näit. *arvatus*, *arvatama* (lk. 27), *ose* (lk. 31), *raking* (lk. 58), *jädemeliselt* (lk. 64 ja 154), *jädesindus* (lk. 71), *settinud jädekuju* (lk. 101) jt. Ka on autori väljendus sageli kuidagi keerukas, raskepärane, kooliraamatu seisukohalt vahest liiga teaduslik-akadeemiline, missuguse puuduse all kannatab teatavasti ka Muugi grammatika. Laused on paiguti liiga pikad, sisaldavad palju abstraktseid mõisteid ja ebatavalisi liitsõnu, nagu: *tervikhäälend* (lk. 27), *vöörlaitsõnad* (lk. 36), *vormisugulussõnad* (lk. 69) jmt. Kõige selle tagajärjel on mõnigi lause raskesti-mõistetav. Mitte hõlpus pole õpilastel aru saada näit. § 25 algusest:

„Nagu diftongi eri osiste summa moodustab diftongi pikkuse, nõndasamuti tuleb konsonantühendi kogupikkuse määramisel arvestada üksikosiste ligikaudset häälamis pikkust. Ning nagu diftong ei esine iialgi 1. vältes, samuti võib liitkonsonant esineda ainult 2. või 3. vältes, olgugi et konsonantühendi pikkuse määramisel me ei saa tarvitada täielikult diftongi pikkuse arvatus kava (sest selles ühendis on kuni neli lihthäälikut seostatud üheks tervikhäälendiks, mille pikus ülemmääriliselt on kolmandavältiline.“

Kui lõpuks peatuda nn. harjutusülesannete juures, siis on neid esiteks vähe ja, teiseks, ei paku needki midagi uut ning jätavad mõndagi soovida. Tarbetud, kahtlase väärtusega tulemusi andvad on paar matemaatilist laadi ülesannet lk. 40 ja 48 (tuleb määrata juhuslikus tekstis mõnede keelenähtuste arvuline vahekord). Mitme harjutusülesande täitmiseks tuleb küll palju kirjutada, kuid harjutatava juhise kohta leidub vähe materjali; nii sisaldab lk. 24 terve 12-trükirealine harjutusülesanne ainult 9 asjaomast sõna. Väheütleavad on harjutusülesanded nr. 73 ja 128, milles kästakse käänata (resp. pöörata) õpetaja poolt määratud sõnu; harjutustik peaks aga õpetaja tööd kergendada, esitades omalt poolt sõnade valimiku, mille käänamise (resp. pööramise) harjutamist peetakse tarvilikuks. Sama puuduse all kannatab ka harjutusülesanne nr. 102, kus lastakse õpilasel endal leida 15 võrreldavat omadussõna. Et vigu vältida, valib õpilane muidugi kergemad, tuntumad sõnad; muid ülesandeid kompareerimise harjutamiseks raamat aga üldse ei sisalda.

Üldkokkuvõttes võime sedastada arvustatava grammatika mõningaid paremusi (värvilised tabelid, hoiatusi murdevigade eest), mis ei kaalu aga kaugeltki üles teose metoodilisi, eriti aga sisulisi puudusi (foneetiline osa otse kubiseb vigadest). Seepärast ei saa seda raamatut õpilaste kätte anda ja teda tuleb pidada — vähemalt praegusel kujul — ebaõnnestunuks.

E. Nurm.

Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi 14. tegevusaastast 1933.

1. Seltsi koosolekud.

Seltsi üldine tegevus on avaldunud ettekandekoosolekute pidamises. 1933. aastal on peetud 7 koosolekut, neist 2 peakoosolekuna. Peakoosolekuil tehtud erakorraliste otsustena tuleb nimetada 1) põhikirja muutmist, mille järgi juhatuse liikmete arvu tõsteti vähemalt 9-ni, ja 2) lektor J. V. Veski valimist AES-i auliikmeks. Ettekandeid on peetud 7 isiku poolt 11 (eelm. a. 8). Esinenud on 5 ülikooli õppejõudu ja 2 eesti keele õpetajat.

Ettekanded peeti järgmised:

Eradots. Joh. Aavik, Ametlikku keelde sobivaid uuendusi (kokkuvõtet ja vaidlusi vt. EK 1933, lk. 186—190).

Eradots. Joh. Aavik, Mõningaid rektsooni küsimusi (kokkuvõtet ja mõttevahetusi vt. EK-s edaspidi).

Õpet. J. Ainelo, Praktilisi küsimusi *i*-mitmuse moodustamise (vt. EK 1934, lk. 10 ja mõttevahetusi sealsamas, lk. 29).

Mag. P. Ariste, Transkriptsiooni muutmise küsimusi (ettepanekuid ja läbirääkimisi vt. EK 1934, lk. 27).

Prof. J. Mägiste, Eesti *-sti* ~ *-ste*, *-ti* ~ *-te* lõpuliste adverbide ajaloost (vt. EK 1933, lk. 33: Eesti adverbilõppude *-sti* ~ *-ste*, *-ti*, ~ *-te* vokaalivahelduse tagapõhjast).

Prof. J. Mägiste, Järgsilpide *oi* ja *u* vahelduse küsimusi soomes ja mujal (vt. EK 1933, lk. 119: Kahest arvatavast lmsm. *oi* ~ *u* vaheldusest).

Prof. J. Mägiste, Vastandtähenduseliste sõnade häälikulisest paralleelismist (vt. EKirj. 1934, lk. 78).

Õpet. E. Nurm, Kas tegijanimi ja teonimi on pöörd sõna vormid? (Vt. EK 1933, lk. 161, läbirääkimisi EK 1934, lk. 30.)

Prof. A. Saareste, Meie keelelise elu väljavaateist ja sihtjoontest (vt. EK 1933, lk. 65).

Prof. A. Saareste, Transkriptsiooni muutmise küsimusi (vt. EK 1933, lk. 133: Mõnest küsitavusest meie transkriptsiooni süsteemis. Läbirääkimisi EK 1934, lk. 27).

Lekt. J. V. Veski, Eesti õigekeelsuse ja õigekeelsuse-sõnaraamatu põhimõtteid (kokkuvõtet ja läbirääkimisi vt. EK 1933, lk. 155—158).

Ettekandeist käsitlevad puhtteaduslikke ja abiteaduslikke küsimusi 5, kuna õigekeelsuse, tegeliku keele korraldamise ja uuendamise alalt on peetud 6 ettekannet. Viimaseilt aladelt esiletõstetud küsimused tekitasid eriti elavaid mõttevahetusi. — Ettekandeist on kuni aastakoosolekuni artiklitena trükkis ilmunud 5.

Koosolekuist osavõtjaid on olnud liikmeid 12—37, külalisi 6—17, üldiselt 19—53 inimest. Keskmiselt tuleb osavõtjaid ühe koosoleku kohta 33 inimest (eelm. a. 28), neist liikmeid keskmiselt 21, külalisi 12.

2. Juhatus tegevus.

Juhatus on pidanud 1933. kalendriaastal 16 koosolekut 181 päevakorrapunktiga, käesoleva uue a. algul aga erakordselt ligistikku 7 koosolekut (eelm. a. 14 koosolekut 118 p-ga).

Läinud aastal on juhatusel suurel määral olnud tegemist õigekeelsusküsimuste lahendamise ja mis esitatud peamiselt ametiasutiste poolt. Nii on Postivalitsuse tarvis korduvalt redigeeritud postiasutiste ja abiasutiste nimestikke, kaalutud proteste ja eriarvamusi neis asjus, soovitatud oskussõnu, parandatud eestirootsi ala kohanimesisid. Omavalitsusasutistele ja seltsidele on antud nõu võõrapäraste kohanimede asemele uute valimisel. E. Linnadeliidu algatusel on selgitatud „uulitsa“ ja „tänav“ küsimust. E. Linnadeliidu ja Kohtu- ja Siseministeeriumi tarvis on läbi töötatud isikute ees- ja perekonnanimede parandamise küsimusi väljaspool nimede-muutmise seaduse korda, võetud seisukohti eesnimede tõlkimise asjus ja antud selgitusi üksikute nimede parandamise kohta. On kaalutud ka võõrkeelte õpetamise küsimust. Peale selle on vastatud eraisikute järelepärimistele.

Kirjastustegevuse alal on ilmutatud ajakirja „Eesti Keele“ 12. aastakäik (lähemalt eriaruandes). Ühest ajakirjas ilmunud pikemast artiklist on avaldatud iseseisva toimetise nr-i all äratrükk, nimelt P. A r i s t e, Eesti sulghäälikud *k, p, t* ja *g, b, d*. Kirjastatud on ka uusi, parandatud kontuurkaarte.

On jätkatud Seltsi kulul eesti keele bibliograafia osa toimetamist ÕES-i „E. Bibl. Aastaraamatus“ (toimetajaks on olnud Ed. R o o s).

Kirjanduse levingu huvides on võimaldatud EK käesoleva aastakäigu tellijaile osta 6 esimest aastakäiku poole hinnaga. „Eesti Keele“ ilmunud aastakäikude ladu on olnud „Noor-Eesti“ juures, ajakirja jooksva aastakäigu talitus ja uuemate väljaannete ladu Akad. Kooperatiivis. Seltsi liikmeil on olnud võimalus Seltsi väljaandeid osta 20%-lise hinnaalandusega. Ajakirja ja muid toimetisi on kasutatud ka väljaannete-vahetuse laiendamiseks ja välismaistele stipendiaatidele kinkimiseks.

Murdeuurimistööd on jätkunud MT poolt ettepannud ja juhatause poolt kinnitatud stipendiumide abil märgatavalt suuremal määral ja väärtuslikumal kujul (lähemalt eriaruandes).

Hõimutöö alal võiks nimetada Soome-Eesti iseseisvuse mälestamiskapitali stipendiumiga üliõpilase Friedrich Olup'i viibimist suvel Soomes ja liivlaste toetamist tarvidust mööda.

Esindaja kaudu on Selts osa võtnud Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusest (A. Saareste) ja Vaimse Kultuuri Päevade toimkonna tegevusest (enne Ed. Roos, hiljem H. Rajamaa).

Dr. J. V. Veski 60 a. juubeli puhul korraldas Selts 22. oktoobril 1933 auõhtu koosviibimise näol. Soome-Ugri Seltsi 50 a. juubelist võttis Selts osa oma esindaja, auliikme prof. L. K e t t u n e n'i kaudu ühes tervitusaadressiga.

Akad. Emakeele Seltsi murdekogud on olnud hoiul juba teist aastat Tartu Ülikooli poolt loodud Eesti Keele Arhiivis (Lai tän. 34, hiljem Gustav Adolphi 14). Kuid suure mürdosa juhatause tegevusest on moodustanud AES-i ja Eesti Keele Arhiivi vahel talletamise juriidilise külje lahendamise. Kevadsemistri töö tagajärjeks ses asjas oli AES-i väljakolimine suvel E. K. Arhiivi ruumidest, kuna tegevusaasta lõpuks aga oli lootust saavutada kokkulepe Seltsi juhatause ja Arhiivi juhataja vahel deponeerimislepingu teksti suhtes.

Ettepanekute tegemiseks nimetatud küsimuses on aasta jooksul tegutsenud juhatause poolt valitud komisjon, samuti on komisjone moodustatud keeelistele küsimustele eel-läbiarutamiseks. Keelelised

küsimused enne komisjonile ja juhatusele esitamist on läbi töötatud sekretariaadi poolt, mis muidugi on sündinud tasuta. Alatasa kasvanud kohustused on aga l. a. muutunud tõsiselt koormavaks ning üles tõstnud palgalise teadusliku sekretäri koha loomise tarviduse (osalise tööjõuga).

Ajutist asukohta on Selts leidnud Foneetika laboratooriumis (Lai t. 34), kus Seltsi talitus on olnud avatud igal äripäeval ühe tunni jooksul. Asjaajajaks on olnud üliõp. R. Tomson.

Suuremaid toetusi on Selts saanud Kultuurkapitalist ja Tartu Ülikoolilt, kuid tunduvalt vähenenud määral.

1933. aastal on juhatas Seltsi vastu võtnud 7 uut liiget (eelm. a. 12). Hääleõiguslike liikmete üldarv on praegu (aastakoosoleku ajal 11. II 34) 38 (eelmisel aastal 58).

Juhatuses olid ametid jaotatud järgmiselt: esimees A. Saareste, abiesimehed J. Mägiste ja J. V. Veski; sekretär E. Elisto, üks abisekretär H. Rajamaa, teine abisekretär kevadsemestril üliõp. G. Must, sügispoolaastal P. Ariste; laekahoidja E. Nurm, abilaekur A. Kask; raamatukogujuhataja P. Arumaa. Üldse oli juhatuses 9 liiget, neist viimasel poolaastal 5 ülikooli õppejõudu, 3 eesti keele õpetajat ja 1 keeleline korrektor.

E. Elisto,
AES-i sekretär.

Murdetoimkonna 1933. a. aruanne.

Akadeemilise Emakeele Seltsi murdekogumistöö jätkus aruandeaastal endises suunas. Sõnavara kogumiseks kasutati peamiselt ideoloogilist küsitlusmeetodit, kuid küsitlemist jätkati ka lisaõnastikkude ja vähemal määral isegi Wiedemann'i järgi.

Ülevaate saamiseks kogujatest, kogumispakadest ja kogutud aineestiku laadist esitatagu alamal vastav murdestipendiaatide nimestik. Kogunud on:

1. Arike, Juhan — Karusest sõnavara Wiedemanni järgi;
2. Ariste, Paul — Hiiumaalt mitmesuguseid teateid;
3. Hammermann, Linda — Vigalast sõnavara koduloomade, heinategemise, värvide ja veekogude kohta, aineestikku lisaõnastikkude järgi;
4. Kaljo, Theodor — Pöidest ja Jaanist kohanimesid;
5. Kangro, Bernard — Urvastest ja Karulast sõnavara lisaõnastikkude järgi ja murdetekste;
6. Kindlam, Magnus — Mustjalast aineestikku lisaõnastikkude järgi ja murdetekste;
7. Lepp, Leida — Karksist sõnavara põllunduse, linatööstuse, maastiku, armu- ja tunde-elu, nõidumise ja ehituste kohta; Rannust ja Rõngust teateid veesõidukitest, sisevetest ja järve-elust;
8. Meikop, Kristjan — Tõstamaalt sõnavara Wied. järgi, Pärnu-Jaagupist aineestikku keha ja armuelu kohta, murdetekste;
9. Miller, Arnold — Pöidest ja Muhust sõnavara lisaõnastikkude järgi;
10. Must, Gustav — Anna khk-st teateid nõude ja toitluse, Koselt aineestikku mõõtude, kaalude, maastiku ja taevaaloatuse kohta, murdetekste mõlemast kihelkonnast;
11. Noot, Vassil — Muhust sõnavara lisaõnastikkude järgi;

12. O t s, Jaan — Paistu, Viljandi ja Tarvastu khk-st sõnu mängimise ja aja kohta, murdetekste ja muid teateid;

13. P a l m e o s, Pauline — Käinast sõnavara keha, aja, mõõtude ja kaalude, mängimise, metsanduse, värvide, tervise, haiguse ja surma kohta, murdetekste ja vähemaid küsimusi;

14. R e m m e l, Nikolai — Setust ainekstikku mängimise, suguvõsa ja linatööstuse kohta, murdesõnu;

15. T a m m, August — Kursist sõnavara keha, armuelu ja heinatöö kohta, murdetekste ja muid teateid, Laiuselt ainekstikku kehakatete üle, vähemaid küsimusi ja samuti tekste, Kodaverest teateid veohärgade kohta ja kohanimesid;

16. T a m m a r, Elise — Kadrinast ainekstikku lisaõnastikkude järgi, murdetekste ja muid teateid;

17. T a n n i n g, Salme — Harglast sõnavara sõidu- ja veoriistade, aja, värvide, mõõtude ja kaalude kohta, murdetekste, sõnu lisaõnastikkude järgi ja kohanimesid; Karulast teateid keha üle ja ainekstikku lisaõnastikkude järgi; Rāpinast andmeid toitluse kohta ja teateid lisaõnastikkude najal;

18. T o m s o n, Richard — Märjamaalt sõnavara Wied. järgi;

19. T o o m s, Mihkel — Ansekülalt sõnavara aja ja keha, Lüganuselt — aja ja ehituste, Viru-Nigulast — viljakoristamise, rehepeksu, merenduse, Simunast — põllunduse, värvide, tule, Haljalast — tunnetuse, tahte ja tundeelu üle;

20. G r ü n v a l d - U n i v e r, Aleksandra — Amblast ja Harjujaanist teateid mesinduse kohta, murdetekste, kohanimesid ja ainekstikku lisaõnastikkude järgi.

Kogumias on seega olnud 20 stipendiaati, neist endisi 14. uusi 6.

Töötatud on kohal harilikult 1—2 kuud. Kuna töö huvides on, et sama stipendiaat saaks enam süveneda oma töösse, siis on mõnele vilunumatele kogujatele võimaldatud kestmamat töötamist. Nii on mõõdunud aastal prl. Leida Lepp töötanud 3½ ja hr. Mihkel Tooms isegi 7½ kuud. Üldiselt on kogu esitatud ainekstik kogutud umbes 40 (eelm. aastal 19) kuu jooksul.

Jätkatud on peamiselt — nagu eelnenud ülevaatest näha — ainekstik kogumist ideoloogilisel teel. Ainepiirkondadest võiks siin nimetada järgmisi: põllundus, heinatöö, linatööstus; merendus, siseveed, kalastus, veesõidukid; maastik, taevaletus, aeg, värvid; koduloomad; ehitused; nõud, mõõdud ja kaalud, tuli, toitlus; metsandus, mesindus; mängimine; keha, kehakatted, suguvõsa; tunnetus, tunne ja tahe; tervis, haigus, surm, nõidumine.

Ideoloogiliselt on kogunud materjale 11 stipendiaati. Saadud on sel teel ainekstikku 26.907 sedelil (eelm. a. 20.353).

Lisaõnastikkude najal jätkati haruldasemate sõnade jälgimist. Kogumisvahendina avaldati lisaks eelmistele A. Saarest ja R. Tomsoni poolt „Lisaõnastiku kolmas jätk“. Kogunud on lisaõnastikkude varal ainekstikku 11 stipendiaati, teateid on saadud 9.626 (eelm. a. 8.797) sõnasedelil.

Wiedemanni sõnaraamatu järgi on jätkatud küsitlemist ainult kolmes kihelkonnas (Kse, Tõs, Mär); materjali on saadud seejuures 8.821 (eelm. a. 3.139) sedelit. Läbi on küsiteldud 580 veergu.

Murdetekste on tulnud mõõdunud aastal eelmistele kogudele lisaks 212 lk. 16-st kihelkonnast.

Kohanimesid — peamiselt Saaremaalt — on kogutud 12.381, mitmesuguseid muid teateid häälikulooliste küsimuste, perekonnanimedega jne. kohta on saadud 2.985 sedelil.

Kokku on möödunud aasta saak seega 60.720 (eel. a. 37.316) sõnasedelit ja 212 lk. murdetekste.

Keelejuhtidena on olnud Tartus ingerlane Grigori Varlamov (pagulane Vene-Ingeri Pärspää külast) ja Leena Elmi Hiiumaalt. Neid on kasutatud mitmesuguste keeleliste nähtuste jälgimisel. Muuseas on saadud ingeri keelejuhi kaudu ka häälikulooline ülevaade Pärspää külast.

Kõik AES-i murdekogud asetsesid Eesti Keele Arhiivis. Kogude tehniliste korraldustööde tegemist jätkas üliõp. R. Tomson.

Koosolekuid pidas Murdetoimkond möödunud aastal 5. Toimkonna juhatajaks, kogumistöö korraldajaks ja kogude kontrollijaks oli A. Saareste. Teisteks toimkonna liikmeteks olid: J. Mägist (abijuhataja), A. Kask (sekretär), F. Leinbock ja G. Ränk.

A. Kask,

Murdetoimkonna sekretär.

„Eesti Keele“ 1933. a. aruanne.

Toimetuse koosseis oli aasta jooksul järgmine: peatoimetaja prof. J. Mägist, kaasliikmed lektor J. V. Veski ja E. Elisto. Viimane toimetuse liige oli ühtlasi toimetuse sekretäriks.

Toimetus on pidanud 4 ametlikku koosolekut.

Ajakirja möödunud aastakäigu suurus oli nagu kolmel eelmselgi aastal — 6 nr-t (à 32 lk., kokku 192 lk.) ja seda trükiti eelmise aasta eeskujul 400 eks. Levitamata jäetud proovinumbrite asemel saadeti käesoleva aasta algul kõigile keskkoolide eesti keele õpetajale ja suuremaile kutsekoolidele ilmunud 1933-nda aastakäigu sisukord ühes üleskutsega ajakirja möödunud ja eelolevat aastakäiku tellida.

Kevadsemestril on ilmutatud 3 nr-t, sügispoolaastal 3, neist sügisel üks kaksiknumber (4—5) lekt. J. V. Veski suvel möödunud juubeli puhul osalt erinumbrilise sisuga. Muu osa aastakäigust on ilmunud üksiknumbritena.

Ajakirjal on möödunud aastal olnud kaastöölisi 23. Neist oli ülikooli õppejõude 6, teisi ülikooli lõpetanuid 8, üliõpilasi 6, muid kaastöölisi 3. Kirjutisi on ilmunud kõiki kokku 53 (eel. a. 47). Aastakäigus on teaduslike artiklite kõrval tunduvalt enam kui varemini käsitletud õigekeelsuslikke küsimusi.

Läinud aastal valminud ja sissetulnud kaastööst on osa, umbes ühe numbril ulatuses, ruumipuudusel pidanud jääma uueks aastaks.

E. Elisto,

EK toimetusesekretär.

Nimede-eestistamise toimkonna 1933. a. tegevusaruanne.

Toimkonna koosseis: J. Ainelo (juhataja), A. Tiitsmaa (sekretär); liikmed: J. Äavik, Kr. Meikop, G. Ränk, E. Sitska, J. Šõster ja J. V. Veski.

Toimkond jätkas kihutus-, selgitus- ning nõuandmistööd nimede-eestistamise alal:

1. Kirjalikult anti nõu, saadeti välja kihutuskirjandust ja palvekirjaplanke umbes 100 korda, ajakirjandusele saadeti informatsiooni üle 30 korra. Kokku on toimkond saatnud välja aasta kestel 195 kirja.

2. Büroo on andnud suusõnalist nõu üle 30 isikule — mõnele nendest 3 kuni 4 korda —, on valmistanud palvekirju ning saatnud neid edasi Kohtu- ja Siseministeeriumile.

3. Toimkonna juhataja ja sekretär on esinenud ettekannetega Tartus ning Tallinnas avalikel koosolekudel ning kongressidel 3 korda.

4. Nimede-eestistamise küsimust on hoitud eevil ajakirjanduses alalist informatsioonkirjutiste kaudu sekretäri poolt, kuid artikleid ja muid kirjutisi on ilmunud õige rohkesti ka väljastpoolt. Nimede-eestistamist on käsitletud isegi ilukirjanduses (J. Jaik).

5. Toimkonna poolt saadetud materjalide ja märgukirjade põhjal töötas Kohtu- ja Siseministeerium välja uue nimedemuutmise seaduseelnõu, mis ootab praegu maksmapanekut.

Uue seaduse järgi oleks ühe aasta kestel nimede-eestistamine maksuvaba, alates seaduse maksmahakkamise päevast. Eelnõu võimaldab ka eesnimede muutmist ning sisaldab nimede kaitset.

6. Aasta kestel on toimkond pidanud ühe koosoleku. Juhatuse nõupidamisi aga on olnud peaaegu igal nädalal.

Elavat kihutustööd nimede-eestistamiseks on teinud Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus, kelle ridadest on tulnud viimasel ajal enamik nime-eestistajaid. Kohtu- ja Siseministeeriumi on tulnud aasta jooksul umbes 50 nime-eestistamispalvet. Möödunud kevadel asutati toimkonna juurde ka Nimede-eestistamise Keskkogu.

J. Ainelo,

Nimede-eestist. toimk. juhataja.

A. Tiitsmaa,

Toimkonna sekretär.

Akad. Emakeele Seltsi koosolekuteateid.

Koosolek 1. okt. 1933.

Ettekannetega teemal *Transkriptsiooni muutmise küsimusi* esinevad prof. A. Saareste ja mag. P. Ariste.

Prof. Saareste esitab rea ettepanekuid senise märkimisviisi muutmiseks (vt. EK 1933, lk 133—5: Mõnest küsitavusest meie transkriptsiooni süsteemis).

Mag. Ariste selgitab täiendavalt prof. Saareste poolt soovitatud mõningate muudatuste tarvilikkust (vt. main. kohas punkt 3 ja 4) ja esitab omalt poolt veel järgmised muudatusettepanekud:

1. On soovitav märkida: *okks : okksä : okksa, lap_cps : lap_cpsè : lap_cpsi, met_cts : met_ctsä : met_ctsa* või teiste murrete järgi genitiivis: *og_cgzä, lab_cbzè, med_cdzä*, sest katsed on näidanud, et silbi vahe pole *k* ja *s* vahel, vaid klusiili keskel. Silbi vahe märk *c* ei tarvitseks olla märkimisel kohustuslik.

2. *na_hhk, le_ht*, mitte *nahk, leht*, sest meil on kaks *h*-d, heliline ja helitu. Kui *h* tähistab heliist, peab helitus asendis võtma tarvitusele *H*. Kui aga tahetakse helitus asendis jääda *h* juurde, peab helilises võtma tarvitusele mõne uue märgi (Äimä järgi).

3. Ärgu kirjutatagu alati *kalä, talü, kodü*, sest poolpikk vokaal esineb üksnes teatud murdeis, kuna laialt on ka *kalä, talü, kodü*.

Üldse hoidutagu foneetilisest ortograafiast ja kirjutatagu nõnda, nagu tõesti kuuldakse.

4. *toht* : *tohtti* asemel märkida *toht* : *tohtti*, sest ka *n* pikeneb.

5. Murdeti on ka *tõtti* võimalik kirjakeelse *tõtti* kõrval, nii et sellises asendis tuleb märkida ka ülipikka vokaali, kui nii kuulub.

6. *õ* asemel tuleks alati märkida *õ*, sest *õ* tähistab üldfoneetikas nasaalset *o-d*, tugeva nasaleeringuga (prants. keele), ning *o* sedasama nõrga nasaleeringuga. *õ* pole tundmatu meil ega mujal.

Ettepanekute puhul tekivad jäbirääkimised.

Prof. J. Mägiste: Transkr.-küsimusist rääkimine on tervitatav. Selle muutmine on päevakorral ka Soomes (prof. F. Äimä). Eesti oma baseerub soomel, kuna meie oma keele tõsiasju oleks tarvis senisest enam arvestada. — Soovitatud on mitmesuguseid muudatusi. Näib aga, et foneetikuil üksinda ei või lasta asja otsustada, vaid ainult eksperdina seletada. Tarvitusel on meil jäme-transkriptsioon, kuid mõned tänased ettepanekud kuuluvad peen-transkriptsiooni, mis ei ole murdekogumisel praktiline. Märkimisviis täheks nii liiga keeruliseks (ms. ka alati *õ* asemel *õ* oleks tarbetu), mis võib põhjustada raskeid eksimusi ülesmärkimisel või muudaks selle segasemaks kui lihtsa märkimisviisi puhul. Mõni muudatus on muidugi tarvilik, nii näit. *kallas* ja *valdas* ühtlustamiseks. Ka *h* märkimisviisile *H*-na helitus asendis ei saa vastu vaielda (*naäk*, *leht*). Foneetilises sissejuhatuses teoseile võib mainida, et see ja see häälik on täpselt selline, kuid transkribeeritakse tegelikult nii. Tavalises tarvitamises aga näit. *okksa* ja *okksä* või *oggä* oleks liiga keeruline. Kuigi meie täpselt märgiksime, jääks siiski relativsuski küllalt. Küsimust tuleb kaaluda eriti sellelt seisukohalt, kuidas saada melle kohast jäme-transkriptsiooni. Spetsialisti - foneetiku kõrv kuuleb mõnikord sama hääliku hääldamist sama isiku poolt iga kord ise moodi. Seda aga hr. Ariste meile süsteemiks võtta ometi ei soovi.

Hr. Ariste: Siin olid esitatud ainult jämetranskr. küsimused, vastavalt meie keelele. Näit. sõnas *metso* on meil silbivahe *t* sees, soomes ja vajdas aga *t* järel. — Peaksime ühtlustamiseks kirjutama kas *kašge* ja *valge* või *kaške* ja *valke*, sest siin on samad suhted. Katsugem saada süsteemi. Pikkus on siin tähtsam kui helilisus.

Hr. Saareste puudutab lühidalt üksikküsimusi. Näiteks sõna algul on meil klusiilid helitunud, kuid ometi on vahel olnud kuulda sõna algul ka päris heliisi (*vana gana*). — Ühendis *ht* määrab *h* positsioon juba ise selle helitust. — *h*, *õ*, *t* esitatud võimalikes muutmisele kuuluvais juhtudes nagu *kaške*, ja *G*, *B*, *D* juhtudes nagu *valge* oleksid soovitavamad, sest et need ka vastavad tähtpiltidele, millega kirjakeeles oleme harjunud. — Ka transkriptsioon kipub muutuma reegleiks, mingiks ortograafiaks; ometi ei tohiks siin mehhaniseerida, vaid tuleks märkida ainult kuulmise järgi. — Soomes on ettepanekuid tehtud muudatusteks transkriptsioonis, meil samuti; siin oleks tarvis kokku leppida ja ühtlustada, nii et peajoonis sama häälikut märgitaks sama märgiga, kuigi peensustes lahkuminekud eri keelte häälikute vahel on paratamatud. Igatahes täpselt võttes on iga transkriptsioon „jäme“ ning ainult fonograafi rulliile küntud vagu on täpne.

Kolmanda ettekandega „Järgsilpide *oi* ja *u* vahelduse küsimusi soomes ja mujal“ esineb prof. J. Mägiste, näidates, kuidas M. Rapola on asunud küsimuse juurde häälikuloo uurijana (vt. FUF XXI, Anzeiger, lk. 43—57), kõneleja aga oma dissertatsioonist tuletusõpetuse ja morfoloogia uurijana. Metoodilised lahkuminekud ongi põhjustanud arusaamatusi. (Ettekannet vt. EK 1933, lk. 119.)

Hr. Saareste nimetab, et esitatud ettekanne on kujukaks näiteks, kui tähtis on häälikuloolises uurimuses arvestada keelefunktsioonilist külge.

E. E.

Koosolek 22. okt. 1933.

Selts on kokku kutsunud erakorraliseks peakoosolekuks. Et aga vastav päevakorrapunkt (aulikme valimine) nõuab suurendatud kvorumit (poolte liikmete osavõttu), mida seekord koos ei ole, siis lükatakse see punkt edasi järgmise koosolekuni, mis on ses küsimuses otsustusvõimeline kokkutulnud liikmete arvust hoolimata. Peetakse tavaline ettekandekoosolek.

Opet. J. Ainelo esineb ettekandega „Praktilisi küsimusi *i*-mitmuse moodustamisel“ (vt. EK 1934, lk. 10).

Mag. V. Ernits: Oleks päris loomulik, kui *ji*-d lubataks. Esineb see ju soomes, ungaris ja eesti-lõunaski ning on foneetiliselt täiesti vastuvõetav. Poleks tarvis kunstlikke määrusi, mis reeglipärasust rikuvad.

Mag. J. Aavik: Mõnes sõnas peaks *ji*-d lubama, näit. *märjim, kurjim, soojim; jälile, külile* esinevad aga juba adverbidena ning peaksid jääma *i*-ga; substantiives, näit. *leheküljil*, olen ise *ji*-d tarvitanud.

Opet. A. Kask: Ettekande järgi peaksime kõrvale tõrjuma rahvapäraseid vorme *jälile, külile*. Mitmuse osastavas soovitati „neid *meri*“, mis põhja-eestis tundub võõras. Ei ole halb, kui neil juhtudel tarvitatakse edasi *sid*-lõppu, mis on grammatikute poolt soovitatud kui ilmekam. Põhja-eestis tarvitatakse näit. *käsa*, kuna *i*-line „neid *käsi*“ on ilmetu. Üldsusele pole vastuvõetavad esitatud *i*-lised vormid ka teistest sõnatüüpidest.

Prof. A. Saareste: Ei ole märgata, et praegune olukord kõnealuses küsimuses pakuks palju erandeid. Selle vastu *ji* lubamine tooks küll ühe erandi juurde (*jälile, külile* kõrval). Pealegi on *ji* kirja-keele foneetikale võõras. Kui ta võõrkeelisel on olemas, siis ei tarvitse tal sellepärast veel meie keeles esineda. Ettepanekud pole ühisja kirjakeele seisukohalt elulised. Seni on palju jõudu kulutatud väikeste küsimuste lahendamisel, kuna ometi keelearendamises on kohti, kuhu oleks tarvis palju enam energiat rakendada. Peaasi on otstarbekohasus. Teoreetiline kaalutus, et üht rudimentaarset, rahvakeeles kitsaulatuslikku vormi laiutada igale poole, pole tarviline. Pealegi kui seda igast sõnast niikuinii ei saa. Keeleteaduse põhiprintsiibid keelavad ja hoiatavad meid. Esitatud ettepanekutega võib katsetada, kuid mitte laiemaile hulkadele määratud teoseis. Täiesti keelata siiski ei maksa.

Hr. Aavik: *ji*-d ei maksaks teha üldreegliks, kuna see tooks kirjakeele seisukohalt erandeid, teda võiks aga siiski lubada. Mõnes kõnekäänus on ta parem ja kasulikum, näit. *täisi purji*. „Neid *meri*“ võiks lubatav olla ainult luuletuskeeles. Üldse oleks tarvilik õigekeels.-sõnaraamatu juures register luuletusis lubatud vormide kohta, aga ei peaks mitte lubama luulekeeles kõiki vigu, nagu seni esineb.

Opet. E. Nurm: Keegi nähtavasti ei poolda ettepanekuid täiel määral. Ainelo soovib kaotada erandeid, kuid toob neid veel juurde, ei taba seega eesmärki. „Neid *meri*“ esitati Aaviku poolt juba 20 a. eest. Mitm. osastav *meri, vesi* on aga võõras, neid ei õpita ära ning võetakse nominatiividena. Ennemini tuleks lubada näit. *paljusid* asemel *paljuid*, mis on täiesti eluline.

Hr. M. L u b i soovib *ji*-d lubada vähemalt *e*-tüvedes, eriti kahes sõnas: *velji* ja *purji*, mis võivad seega esteetiliselt.

Prof. J. M ä g i s t e: Pooldan *ji* elluviimist kõigis esitatud sõnatüüpides. Üldiselt läbiviidud *i* selle asemel on kunstlik ja vajab harjumist. Üksikuis kõnekäändudes rahvapärasena kujunenud *i*-lisi vorme ei saa kõigis sõnus aluseks võtta, sest esimesed on adverbiaalsed. On püütud häälikseadust teostada ka superlatiivi alal: *soojim* > *soim*, mis on inetu. Teine asi on ammune *j* kadu *e* eel (vrd. *ajama* ja *aetud*), kuid ometi võidakse luua uusmoodustisi nagu *aje* ja tarvitada *soojendam* pro *soendam*. Ei maksa aga korruga palju muudatusi ette võtta, samuti mitte tänaseidki ettepanekuid eriliselt soovitada ega sunduslikuks teha, vähehaaval juurduvad nad isegi.

Hr. A i n e l o: *ji* sundust ma pole nõudnudki, vaid olen soovitanud ainult lubada, s. t. keeldu ei võiks olla. Praegu küpsustöös esinev *härjile* loetakse veaks, sest et see ÕS-us ei esine, ometi sellised vormid on loomulikud. Palju oleneb ainult harjumusest. Nii olid vormid *pudeleid* ja *i*-superl. (päris uus konstr.) omal ajal täiesti võõrad, kuid on kodunenud lühikese ajaga. Mis ühele võõras, see teisele on omane ja armas. Grammatika viib tarvilikud vormid keelde.

Hr. S a a r e s t e: Kirjanikud ei tarvita *ji*-lisi vorme.

Hr. A i n e l o: Kirjanikud on korrektorite meelevalla all. Õeldakse, et keelemehed ei luba.

Hr. E r n i t s: *jü*-st *ji*-ni on vähe maad. *ji* keelu reegel on ilmaaegne.

Hr. K a s k: Kolgapatriotismi ei saa keelekorralduse aluseks võtta. Ei ole oluline, kuidas keelend kuski murdes esineb, vaid kuidas see on tegelikult üldtarvitusel. Muudatusi, mille järele tarvet pole, ei maksa ette võtta.

Lekt. V e s k i: *ji* lubamine oleks küll reeglite lihtsustamine. Ei tea, kelle oma on see *i*-reegel (üks on vähe kohendanud, teine vähe), kuid praegu on ta üldmaksev. Selle järgi on kujundatud *tühik*, *kuhik*, *külitama*, *selitama* jmt., muidu peaks olema *tühjik* jne. Kui viiksime uue reegli läbi, tuleks need kõik ümber moodustada. Ka ei alga ükski eesti sõna *ji*-ga. — Omal ajal puudus meil näit. *-ism*, kuid võeti tarvitusele see võõras ühend, mis ka juurdus. Nii ka *ji*-st oleks olnud kasu, kui see oleks esitatud ajal, mil praegune reegel polnud veel fikseerunud. Nüüd on aga küsimus juba reeglisatud, kuigi selle muutmine oleks võimalik.

Hr. A i n e l o arvab, et pole ka halb, kui asi võtta käsile nüüd, 15 aastat hiljem.

E. E.

Erakorraline peakoosolek 12. nov. 1933.

Esimees prof. A. S a a r e s t e kannab ette juhatus e ettepaneku: „Veerand aastasada on meie ilikooli eesti keele lektor Johannes Voldemar Veski süstemaatiliselt töötanud eesti kirjakeele korraldamise alal, seda arendades kindla käega ning hoolsalt kaaluteldud põhimõtete järgi rahvakeele alustel suurema korra, otstarbekohasuse, omapära ning avarama vormistiku ja rikkama sõnavara suunas. Selle kauaaegse töö pea-tulemuseks on „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ mahukad köited, mis on püsiva väärtusega keelelised varasalved praegustele ja tulevastele põlvetele.

Sellega ühenduses on lektor J. V. Veski keelelise eksperdina paar aastakümnet osa võtnud umbes poolesaja

oskussõna-komisjoni tööst tuhandeil koosolekuil, seega erilisi teeneid osutades meie teadusliku keele loomisel. — Kõige selle kõrval on lektor J. V. Veski hoole ja armastusega osa võtnud Akadeemilise Emakeele Seltsi ja „Eesti Keele“ toimetamise tööst.

Lektor J. V. Veski tänavusuvise 60 aasta sünnipäeva puhul, juubilari püsivaid teeneid eesti keele alal kõrgelt hinnates, teeb AES-i juhatus peakoosolekule ettepaneku, valida lektor J. V. Veski Akadeemilise Emakeele Seltsi auliik meks.“

Ettepanek võetakse vastu ühel häälel.

Õpet. E. Nurm esineb ettekandega: *Kas tegijanimi ja teonimi on pöörd sõna vormid?* (Vt. EK 1933, lk. 161.)

Läbirääkimistel võetakse elavalt sõna.

Prof. A. Saareste: Küsimusel on ka teoreetiline väärtus. See on soome-ugri keelte omapära, et pole selget vahet substantiivi ja verbi vahel. Tegijanime ja teonime üleviimisel verbivormide seast subst. juurde tekib aga küsimus, kas ei peaks samuti talitama *ma-*infinitiiviga, millel on mitu käänet, ja *v-*partitsiibiga, mis on lähedane *ja-*tuletisele. — Praeguse õigekeelsuse raamidesse ei mahu nähtavasti *murret kõneleja*, kuid vigade järgi mõnikord kohendatakse kirjakeele raame, ning viga tuleb seega sageli eduks.

Prof. J. Mägiste: Kui *-ja*, *-mine* tunnistatakse substantiivi tuletisteks, siis tuleks olla kategoorilisem ka nende laiendite käände tarvitamises. Seni üldise arvamise järgi pole loetud veaks *ja-*tegijanime puhul verbi laiendi käände (objekti) tarvitamist, eri tähendusvarjundiga (*tööd tegija* ja *töötegitja*; *murret kõneleja* ja *murdekõneleja*); *surija* inimene' ka ei tohiks siis sugugi öelda, kuna esimene pole enam atribuut. — Pole juhuslik, et tegijanimi on nii segi *v-*partitsiibiga. Selle juured on vanad. Sugukeelst näit. liivis on *-ja* välja tõrjunud *v-*partitsiibi. Meie ühiskeeleski ei olda viimasega harjunud.

Mag. J. Aavik: Olen veaks pidanud *-ja-d* objektiga, kuid erandlikult tarvitanud: *puudustkannataja*. Sest kui see *-ja* esineb *v-*partitsiibi asemel, selle tähenduses, siis peaks küll võima tarvitada *ja-d* ka objektiga. Jannsenil esineb veel *-mine*'gi objektiga: „Eesti rahvast jalge alla tallamine.“

Õpet. J. Ainel: Sisuliselt asi ei muutuks, kuid me saaksime vähendada verbivorme. Ka lauseanalüüsis oleks sellest kasu, sest verbi ja subst. laienditel on eri nimetused (ühed on objektid või adverbiaalid, teised atribuudid). Tervitatav on ka prof. Saareste esitatud laiendamisetepanek.

Hr. Nurm: Ettepaneku laiendamist ei saa pooldada. On olemas ikkagi vahe nimisõna *saam*, *a*, *joom*, *a* (*vee joomaga*) ja infinitiivi *jooma* vahel (*vett jooma*). Partitsiibid nõuavad ka alati verbi rektiooni. *Puudustkannataja*, *asetäitja* jne. on kivilinenud vormid.

Hr. Aavik: *-ja* tuleks küll viia tuletiste alla, kuigi tegijanime moodustamine on ühenduses ka verbi enesega. Tegijanimi ise on üldiselt nimisõna, aga kus temal on partitsiibi tähendus, peaks ta erandina võima esineda ka objektiga.

Hr. Ainel: *ma-*inf-i käänete arv aina suureneb — *-maks*, *-maga*, *-mani*, ta liigub seega subst. suunas.

Hr. Nurm: *-mani* jt. on Aavik pidanud verbivormideks, esitades neid objektiga; vastasel korral esineks nimisõna genitiivis. —

-us on peaaegu sama produktiivne kui -mine, see ei kohusta aga veel teda nimetama verbide seas.

Hr. Aavik: Vahe tegemine on siin lihtne: kui objektiga — verbivorm; kui ei, siis noomen.

Õpet. A. Kask: Ettepanek on täiesti vastuvõetav. Seni on neid sellepärast peetud verbivormideks, et neid saab tuletada kõigist verbidest. Lauseõpetus muutub seega lihtsamaks.

Hr. Meerits arvab, et -ja, -mine viimine tuletusõpetusse võiks tuua mõningaid raskusi. Ms. mainib ta, et päris substantiivi ja -mine vahel on ikkagi teatav vahe; näit. võime öelda: *hästi valitsemine*, mitte aga *hästi valitsus* või *hästi koer*. *Kräavi kaevaja* ning *kraavi-kaevaja* on tähendusliku vahega.

Hr. Kask: Üleviimisel sisuliselt asi ei muutuks. Küsimus on ainult selles, kus neid sufikseid mainida.

Hr. Mägiste: Neid tuleks siiski lühidalt mainida ka verbi juures, nagu -nud puhulgi nu-substantiive. Meie uuemais keeleõpetusis valitseb paha traditsioon, esitada tuletusõpetus koos süntaksiga. Keeles tehakse aga palju vigu selle tõttu, et õigel kohal pole loiatatud.

Koosoleku juhataja hr. Saareste konstateerib, et enamik pooldab esitatud ettepanekut. Otsuse tegemine jäetakse Seltsi juhatuse hooleks.

Teise ettekandega esineb mag. J. Aavik, nimelt: *Mõningaid reksiooni küsimusi* (kokkuvõtet vt. EK-s edaspidi).

E. E.

Toimetusele ja AES-le saadetud kirjandust 1933.

Eesti Kirjandus 1933, nr. 1—12. Sisuks ms.: K. Leetberg, Eesti sõnade järjekorrast (nr. 1, 2). — A. Saareste, Johannes Volde-mar Veski (6). A. Saareste, EKS-i Keeletoimkonna otsused (6). Joh. V. Veski, EKS-i Keeletoimkonna viimaste otsuste kohta (7). Joh. V. Veski, Keelelilist nipet-näpet (8). E. Muuk, Veel EKS-i Keeletoimkonna viimastest otsustest (8). Joh. V. Veski, Märkmelise eelmise kirjutise puhul (8). A. Saareste, Meie keele korraldamise põhimõtteist ja nende kohaldamisest (9). Joh. V. Veski, Lühimärkusi eelmise artikli puhul (9). A. Saareste, Õiendavalt (10). — J. Mägiste, Mis on soomlased laenanud eesti keelest? (8). E. Blesse, Laenu-suhteist eesti ja läti keele vahel (8). E. Laid, Omariikluse 15 aastat eesti kultuuris (Käsitellakse ka eesti keelt ja oskussõnade loomist, nr. 9). — Kirjanduse arvustuste seas: A. Palm: *J. Mägiste*, Soomeesti sõnaraamat (2). J. Silvet: *M. Wrangell*, Eesti-prantsuse sõnaraamat (4). P. Ariste: *A. Saareste*, Die estnische Sprache (5). M. Tedre, Neli keeleõpetust koolidele (6). O. Urgart, Eesti filoloogial ja ajaloo aastaülevaade (11). O. Urgart, Eesti kirjandusajalugu tekstides (5). M. Lepik: *J. Ainelo* ja *H. Visnapuu*, Poetika põhijooni I (4). R. Antik, „Eesti Kirjanduse“ sisuregister 1906—1930 (9). A. Reisman, Soome-Ugri Seltsi viiekümne-aastane (12). — Aastakäigu kaasanne: Eesti raamatute üldnimestik 1929. a. alates, 38.—47. poogen.

Vastutav toimetaja: Julius Mägiste.

Väljaandja: Akadeemiline Emakeele Selts.

at

EESTI KIRJANDUSE SELTSI VÄLJAANNETE

Tellimised 1934. a. peale.

Populaarteaduslik seeria

ELAV TEADUS

III aastakäik

Aastas 12 raamatut à 80—120 lk., rohkete illustatsioonidega.

Tellimishind	
ühes saatekuludega:	
Aastas	Kr. 9.—
Poolaastas	„ 5.—
Veerandaastas	„ 2.75
Üksiknumber	„ 1.—

Aasta tellimishinda Kr. 9.—	
võib tasuda osakaupa:	
Tellimisel	Kr. 3.50
1. aprilliks	„ 2.50
1. juuliks	„ 2.—
1 oktoobriks	„ 1.—

K ö i d e:

Ilukõide 12 raamatut	Kr. 5.—
„ 6 „	„ 2.50
„ 1 „	„ —.50

Rahvaraamatukogude kõide	
iga raamat	Kr. —.40

Biograafiline seeria

SUURMEESTE ELULOOD

II aastakäik.

Aastas 6 raamatut à 120—160 lk., piltidega.

Tellimishind	
ühes saatekuludega:	
Aastas	Kr. 7.50
Poolaastas	„ 4.—
Üksiknumber	„ 1.50

Aasta tellimishinda Kr. 7.50	
võib tasuda osakaupa:	
Tellimisel	Kr. 3.—
1. aprilliks	„ 2.50
1. juuliks	„ 1.25
1. oktoobriks	„ —.75

K ö i d e:

Ilukõide 6 raamatut	Kr. 2.50
„ 1 raamat	„ —.50

Rahvaraamatukogude kõide	
iga raamat	Kr. —.40

Kirjanduslik kuukiri

EESTI KIRJANDUS

XXVIII aastakäik.

Aastas 12 numbrit, à 60—80 lk., piltidega.

Tellimishind ühes saatekuludega:

Aastas	Kr. 5.—
Poolaastas	„ 2.50

Veerandaastas	Kr. 1.25
Üksiknumber	„ —.50

Tellides maksta raha seltsi jooksvale posti arvele nr. 20-36 või saata seltsile kirjas väikestes postmarkides. Tellida saab ka ajakirjana kõigist postkontoreist.

EESTI KIRJANDUSE SELTS, TARTU, TELEFON 6-01

KEELETEADUSLIK AJAKIRI EESTI KEEL

(Akad. Emakeele Seltsi ajakiri, XIII aastakäik, 1934)

ilmub aasta kohta kuus numbrit, à 32 lk., kokku 192 lk. Ilmumise tähtajad: kevadsemestril märts, aprill, mai, sügispoolaastal okt., nov., detš.; kaksiknumbri korral teise numbriga tähtaeg.

Tellimise hind aastaks sisemaale 2 kr., välismaale 2 kr. 50 s., pooleks aastaks sisemaale 1 kr. Üksiknumbri hind 35 s., kaksiknumber 70 s. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja linnades suuremad raamatukauplused. Üksikuid numbreid on müügil Tallinnas Tall. E. Kirj. Üh. „Päevalehe“, Tartus O/Ü. „Noor-Eesti“ ja Akad. Kooperatiivi raamatukaupluses. Viimases ka talitus (Tartu, Ülikooli 15, tel. 63).

Varemad aastakäigud:

- I—IV aastak., 1922—1925, à 192 lk., brošeeritud, hind à 2 kr. — s.
- V—VIII aastak., 1926—1929, à 256 lk., brošeeritud, hind à 3 kr. 20 s.
- IX—XII aastak., 1930—1933, à 192 lk., brošeeritud, hind à 2 kr. 50 s.

Ilmunud broš. aastakäikudele raamatukogudele ja koolidele 15 %, Seltsi liikmeile 20 % hinnaalandust. Saada Noor-Eesti raamatukauplusest.

Erisoodustus:

„Eesti Keele“ 1934. aastakäigu tellijatele annab AES võimaluse osta EK kuut esimest aastakäiku 50%-lise hinnaalandusega, s. o. à 1 kr. ja à 1 kr. 60 s. Kirjalikult soovi avaldades ning raha ette saates — talituse kaudu (Akad. Kooperatiiv), isiklikult (tellimiskviitungi ettenäitamisel) — otse Noor-Eestilt.

EESTI KEEL

kui ainuke keeleline ajakiri Eestis

taotleb kahesuguseid sihte: 1) avaldada teaduslikke uurimusi eesti keele ning sugukeelte alalt, käsitledes ka üldkeeleteaduse probleeme, ja 2) võimalust mööda rahuldada tarvet puhtõigekeelsusliku ajakirja järele.

EESTI KEELES

lelavad käsitlemist õigekeelsuse ning tegeliku keele korralduse küsimused. EK-s avaldatakse Akad. Emakeele Seltsi juhatuse ja E. Kirj. Seltsi Keeletoimkonna keelelisi otsuseid ning reegleid.

EESTI KEELES

ilmub tarvidust mööda keelelise kirjanduse, eriti tegelikkude tarvituse minevate teoste (käsi- ning õpiraamatute) arvustusi, murdetekste, ülevaateid tööaladelt jne.

Toimetus: Tartu, Veski 9—5. Tel. 6-55 (peatoimetaja)